

SEAMK

Seinäjoen ammattikorkeakoulu
Seinäjoki University of Applied Sciences

Suvi Röökö

Monilukutaitoa ja mahdollisuuksia mielenkiintolähtöisesti

Yhteistyösuunnitelma kirjaston ja lastensuojelulaitoksen yhteistyön pohjana

Opinnäytetyö

Kevät 2026

Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä ¹

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijä: Suvi Röökö

Työn nimi alaotsikkoineen: Monilukutaitoa ja mahdollisuuksia mielenkiintolähtöisesti - Yhteistyösuunnitelma kirjaston ja lastensuojelulaitoksen yhteistyön pohjana

Ohjaaja: Sari Mäkinen-Laitila

Vuosi: 2026

Sivumäärä: 55

Liitteiden lukumäärä: 2

Kehittämistyönä toteutetun opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa Seinäjoen kaupunginkirjaston toimeksiannosta yhteistyösuunnitelma kirjastolle ja Törnävänpuiston lastensuojelulaitokselle. Toimeksiannon taustana oli kaupunginkirjaston ja sosiaalialan toimijoiden yhteistyötä kehittänyt Monilukutaitoa marginaaleihin -hanke sekä tahto panostaa perheiden, lasten ja nuorten palveluihin mahdollisimman asiakaslähtöisesti.

Yhteistyösuunnitelma toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksen tavaksi valittiin kehittämistutkimus ja aineiston keräämisessä hyödynnettiin teemahaastattelua, asiantuntijalähteitä sekä valmiita aineistoja ja dokumentteja, kuten verkkosivuja, verkkojulkaisuja ja organisaatioiden sisäisiä tietolähteitä. Kerätty tutkimusaineisto analysoitiin teemoittelemalla. Kehittämistutkimuksen rinnalla hyödynnettiin palvelumuotoilun menetelmiä ja Eepos-kirjastojen asiakaslähtöiseen kehittämiseen ohjaavaa toimintamallia.

Teoreettisessa tietoperustassa tarkasteltiin lukutaidon oppimista haastavia ja edistäviä tekijöitä sijoitettujen lasten ja nuorten näkökulmasta. Samoin hahmoteltiin kielellisyyttä ja lukemisen kulttuuria lastensuojeluyksiköiden kontekstissa. Toimeksiannon lähtökohtia avattiin yleisesti lainsäädännön, arvopohjan, kansallisen lukutaitostrategian sekä toimintaperiaatteiden, kuten asiakaslähtöisyyden kautta. Kolmannen osion tietoperustan muodostivat lastensuojelun tukitoimien kartoitus sekä Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen kuvaaminen lastensuojelun toimintaympäristönä.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi yhteistyösuunnitelma, johon on kirjattu yhteiset tavoitteet, yhteistyötahon kasvatustyötä tukevat tavoitteet sekä palvelutarjotin. Palvelutarjottimelle koottiin kertyneen asiakasymmärryksen perusteella eniten yhteistyötahoa kiinnostavat ja hyödyttävät palvelut, aineistot ja tilat. Yhteistyösuunnitelman mallinnettavuutta parannettiin suunnittelemalla prosessi sen laadinnan tueksi.

Tulokset osoittavat, että vaikka kirjastoon suhtaudutaan yhteistyökumppanina positiivisesti, sen tarjoamia mahdollisuuksia on vaikea hahmottaa laitoksen arjessa. Kirjaston onkin tärkeää olla aloitteellinen, sanoittaa aktiivisesti rooliaan sekä tuoda osaamistaan ja palvelujaan esille eri konteksteissa.

¹ Asiasanat: kirjastot, yhteistyö, lastensuojelulaitokset, palvelumuotoilu, lukutaito, osallisuus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract ¹

Degree programme: Bachelor of Business Administration, Library and Information Services

Author/s: Suvi Röökö

Title of thesis: Interest-Based Multiliteracy and Opportunities - a cooperation plan as the foundation for collaboration between a library and a child welfare institution

Supervisor: Sari Mäkinen-Laitila

Year: 2026

Number of pages: 55

Number of appendices: 2

The aim of this practice-based thesis was to produce a cooperation plan for the Seinäjoki City Library and the Törnävänpuisto child welfare institution, commissioned by the Seinäjoki City Library. The background to the commission was the Multiliteracy to the Margins project, which sought to develop cooperation between the city library and social sector actors, as well as a shared commitment to investing in services for families, children, and young people in as client-oriented a manner as possible.

The cooperation plan was implemented as a qualitative study. A development research approach was selected, and data were collected through thematic interviews, expert sources, and existing materials and documents, such as websites, online publications and internal information sources of the organizations. The collected research data were analyzed using thematic analysis. Alongside development research, service design methods and the Eepos Libraries' client-oriented development model were utilized.

The theoretical framework examined factors that challenge and promote the development of literacy from the perspective of children and young people in out-of-home care. It also outlined linguistic practices and reading culture within the context of child welfare institutions. The foundations of the commission were addressed through legislation, value frameworks, the national literacy strategy, and operational principles such as client orientation. The third part of the theoretical framework consisted of a review of child welfare support measures and a description of the Wellbeing Services County of South Ostrobothnia as the operational environment.

The outcome of the thesis was a cooperation plan that documents shared objectives, goals supporting the educational work of the partner organization, and a service portfolio. The service portfolio was compiled based on accumulated client insight and includes the services, materials, and facilities that were of greatest interest and benefit to the partner organization. The replicability of the cooperation plan was enhanced by designing a process to support its development.

The results indicate that although the library is viewed positively as a cooperation partner, the opportunities it offers are difficult to perceive within the everyday operations of the

¹ Keywords: libraries, collaboration, service design, literacy, participation

institution. It is therefore important for the library to take an initiative, actively articulate its role, and highlight its expertise and services across different contexts.

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	5
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	7
1 JOHDANTO	8
2 Kirjasto lastensuojelupalveluiden tukena	11
2.1 Toimeksiannon tavoitteet ja reunaehdot.....	11
2.2 Kansallinen lukutaitostrategia 2030 monialaisen yhteistyön ajurina	12
2.3 Palvelumuotoilulla asiakaslähtöisempiä palveluja	13
2.4 Kirjasto osallisuuden ja yhteisöllisyyden tuottajana	14
3 Lastensuojelun toimintaympäristö Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella	17
3.1 Sijaishuolto ja lastensuojelulaitokset osana perheiden palveluja.....	18
3.2 Hyvinvointialueen omat lastensuojelulaitokset	19
3.3 Hyvinvointialueen ja Seinäjoen kaupunginkirjaston yhdyspinnat.....	20
4 Lukutaito on lapsen ja nuoren oikeus	22
4.1 Luku- ja kirjoitustaidon oppiminen prosessina	22
4.2 Sijoitettu lapsi oppijana ja lukijana.....	23
4.3 Lukemista ja lukutaitoa haastavat ja tukevat tekijät.....	24
5 Perhelukeminen lastensuojelulaitoksen työmuotona	27
5.1 Perustana mielenkiintolähtöisyys	27
5.2 Kuvakirjan monet mahdollisuudet.....	28
5.3 Lastensuojelulaitos lukuympäristönä.....	30
6 Yhteistyösuunnitelman rakentaminen	31
6.1 Kehittämistutkimus tutkimusmenetelmänä	31
6.2 Prosessin kuvaus	32
6.2.1 Taustahaastattelu	33
6.2.2 Tutustumiskierros.....	34
6.2.3 Yhteistyösuunnitelman laatiminen.....	36

6.2.4	Arviointi	37
6.3	Törnävänpuiston lastensuojelulaitos	37
6.3.1	Kirjasto	38
6.3.2	Omaohjaaja.....	39
6.3.3	Arki.....	40
7	Yhteistyösuunnitelman sisältö	42
7.1	Tavoitteet	43
7.2	Palvelutarjotin.....	44
7.3	Sosiaalisten esteiden poistaminen	47
8	Pohdinta	49
	LÄHTEET	51
	LIITTEET.....	56

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuva 1. Kirjavinkkauksessa haluttiin nostaa esiin erityisesti kuvakirjat.....	33
Kuva 2. Aineistokassin sisällöksi valittiin kirjoja eri aiheista	33
Kuvio 1. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen organisaatorakenne.....	18
Kuvio 2 . Lastensuojelun laitospalvelut Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen organisaatorakenteessa.....	19

1 JOHDANTO

Kansallisessa lukutaitostrategiassa 2030 Suomi visioidaan maailman monilukutaitoisimpana maana ja yhteiskuntana, jossa lukutaidon merkitys tunnustetaan laajasti kaikilla yhteiskunnan tasoilla, ja jossa lukutaitoa tuetaan ja vahvistetaan läpi elämän (Opetushallitus, i.a.). Strategia on asettanut tavoitteen saavuttamiseksi kolme suuntaviivaa: lukutaitotyön rakenteiden luomisen ja vahvistamisen, monilukutaito-osaamisen vahvistamisen sekä lukemaan innostamisen ja lukutaidon monipuolistamisen. Rakenteinen ja arvioitavissa oleva yhteistyö kirjaston ja hyvinvointialueen välillä kokoaa kaikki nämä kolme tehtävää monialaiseksi ja vaikuttavaksi kokonaisuudeksi, jota tukee myös Seinäjoen kaupunginkirjaston valtakunnallinen erityistehtävä lasten ja nuorten lukemisen ja lukutaidon edistämiseksi kirjastossa.

Tämän Seinäjoen kaupunginkirjaston toimeksiannosta tehdyn kehittämistyön tavoitteena oli laatia yhteistyösuunnitelma kirjastolle ja Törnävänpuiston lastensuojelulaitokselle, joka on yksi Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen omista lastensuojelulaitoksista. Yhteistyösuunnitelman mallina käytettiin Seinäjoen kaupunginkirjaston ja varhaiskasvatuksen yhteistyösuunnitelmaa (Seinäjoen kaupunginkirjasto, i.a.-b) ja se toteutettiin kehittämistutkimuksen ja palvelumuotoilun menetelmiä hyödyntäen. Valmistelun keskiössä olivat kaksi kaupunginkirjaston asettamaa ohjaavaa kysymystä: Mitä voisimme kirjastona lastensuojelulaitokselle tarjota? Kuinka voisimme palvella paremmin?

Kirjasto ei ole kuitenkaan vain lukutaidon vahvistaja ja mahdollistaja, vaan myös osallisuutta tuottava monipuolinen ja moniääninen tila. Sijaishuollon palveluyksikköjohtaja Pajaniemi (2025) nostaa esiin myös kirjastotilan erityisyyden neutraalina ja suorittamisesta vapaana, jolloin sen tarjoamiin mahdollisuuksiin tarttumista voi itse säädellä. Neutraalius taas antaa enemmän tilaa nuorelle olla oma itsensä ilman leimaa sijoitettuna nuorena. Pajaniemi näkee kirjastolla paljon annettavaa itsetunnon ja minäkuvan vahvistajana, sillä nuoren oma näkemys itsestään on usein kaikista kriittisin ja tuomitsevin.

Tässä työssä kehitettävä yhteistyösuunnitelma ei sido tai velvoita, vaan sen tarkoitus on luoda pohja pitkäjänteiselle yhteistyölle, asettaa sille tavoitteita ja kuvata keinoja niiden saavuttamiseksi kirjaston tarjoamien palvelujen kautta. Suunnitelmasta luotiin myös

rakenteeltaan ja sisällöltään helposti mallinnettava, jotta se tukisi kaupunginkirjaston tavoitetta verkostoitua ja avata yhteistyömahdollisuuksia hyvinvointialueen kanssa myös laajemmin. Lastensuojelulaitoksen monta roolia asiakasyhteisönä puolestaan avaavat tulevaisuuden yhteistyölle useampia eri lähestymistapoja. Esimerkiksi laitoksessa työskentelevät sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ovat yhtä aikaa sekä asiakkaita ja yhteistyökumppaneita että kontakteja lastensuojelulaitoksessa asuviin lapsiin ja nuoriin.

Lapsia ja nuoria ympäröi alati muuntuva ja moninaistuva kielellinen maailma, jossa lukijalta ja kirjoittajalta vaaditaan paljon. Ilman tekstitaitoja olemme kielitaidottomia omassa ympäristössämme, sillä riittävä luku- ja kirjoitustaito ovat edellytyksiä itsensä ilmaisemiseen, opinnoissa etenemiseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Lukeminen tarjoaa myös näköaloja ja avaa yhteyksiä niin itseen, toisiimme, yhteiskuntaan kuin koko elonkirjoon. Sijoitetun lapsen ja nuoren tuen tarvetta lukijana ja kielen käyttäjänä korostavat yhteydet lukemattomuuden, lukivaikeuden sekä sosioekonomisen aseman välillä (Ahonen, 2019, s. 35, 102., Eklund, ym., 2022., Eloranta, 2019, s. 5., Hiltunen ym. 2023, s.131., Leino ym. 2017, s. 55), jolla puolestaan on yhteys lastensuojelun asiakkuuteen (Ristikari ym., 2018, s. 80). Nämä linkitykset eivät ole kuitenkaan suoraviivaisia (Ristikari ym., 2018, s. 84) vaan kyse on ennemminkin kohonneesta riskistä sekä välillisestä kiertyneisyydestä mahdollisina osasyinä, seurauksina tai molempina.

Kukaan meistä ei kasva kielellisiin taitoihin tyhjiössä vaan vuorovaikutuksessa muihin. Mahdollisuuden kasvaa rikkaan kielellisen vuorovaikutuksen ja monipuolisten tekstien ympäröimänä voikin nähdä kasvun ja kehityksen kannalta yhtä välttämättömänä, kuin esimerkiksi monipuolisen ravinnon tai liikunnan. Meitä ympäröivän kielellisyyden huomaaminen ja avaaminen lapselle ja nuorelle ei vaadi kuitenkaan erityistä osaamista vaan lähinnä kokemista, pohtimista ja yhdessä tekemistä, kieltä joko työvälineenä käyttäen tai vain sen äärellä viihtyen.

Perhelukemisen eli perheen lukukulttuurin rikastaminen ja virikkeellisen lukuympäristön luominen ovatkin luontevasti nivottavissa myös lastensuojelulaitosten arkeen, samoin kuin sijoitettujen lasten vanhemmille tarkoitettuihin toimintoihin voi vaivattomasti ottaa mukaan perheen lukukulttuuria tukevia toimintoja. Kirjaston rooli asiantuntijana, tukijana ja

mahdollistajana esimerkiksi aineisto-, palvelu ja tilaresursseja asiakaslähtöisesti tarjoamalla on tässä työssä keskeisessä roolissa.

Tämän opinnäytetyön englanninkielisen tiivistelmän kirjoituksen kääntämisessä on käytetty apuna ChatGPT:tä.

2 KIRJASTO LASTENSUOJELUPALVELUIDEN TUKENA

Kirjasto on kaikille avoin, maksuton ja saavutettava tila, jonka tavoitteeksi on jo lainsäädännön (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, § 2) tasolla asetettu edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin, monipuoliseen lukutaitoon ja elinikäiseen oppimiseen. Kansallinen lukutaitostrategia 2030 (Opetushallitus, i.a.) puolestaan asettaa moniammatillisuuden, monialaisuuden ja yhteisökehittämisen lukutaitotyön sisäänrakennetuiksi perusasetuksiksi avaten oven eri toimijoiden aktiiviselle yhteistyölle. Yhteistyösuunnitelmassa kirjasto tulee tunnistetuksi yhteistyökumppanina, palveluntarjoajana, mahdollistajana ja resurssien lähteenä.

2.1 Toimeksiannon tavoitteet ja reunaehdot

Opinnäytetyön voi nähdä jatkumona Seinäjoen kaupunginkirjaston hankkeelle Monilukutaitoa marginaaleihin. Vuosina 2023–2024 toteutetun hankkeen tavoitteena oli kartoittaa Seinäjoen alueella toimivia sosiaalialan toimijoita ja heidän tarpeitaan, luoda uusia toimintamalleja sekä lisätä sosiaalialan opiskelijoiden, ammattilaisten ja kirjastohenkilökunnan tietoisuutta toisistaan (Seinäjoen kaupunginkirjasto, sisäinen tietolähde, 7.12.2022). Eri tavoin haavoittuvassa elämäntilanteessa olevat ihmiset voivat olla haasteellinen ryhmä tavoittaa kirjaston omien kanavien kautta, mutta olemassa olevia kontakteja hyödyntäen kirjasto voidaan tehdä näkyväksi kaikille.

Verkostoitumistakin tärkeämpänä motiivina toimeksiannon taustalla on kuitenkin Seinäjoen kaupunginkirjaston näkemys lapsista, nuorista ja perheistä asiakasryhmänä, johon halutaan panostaa ja jonka palvelutarpeisiin halutaan vastata mahdollisimman asiakaslähtöisesti. En siis lähesty yhteistyösuunnitelmaa rakentaessani lastensuojelulaitosta erityisryhmänä vaan asiakasyhteisönä ottaen kuitenkin huomioon sen erityispiirteet. Laitos on esimerkiksi kotina ja perhetaustana erityinen, mikä palveluyksikköjohtaja Pajaniemen (2025) mukaan on hyvä huomioida siinä kuin kaikki muutkin moninaiset perhetaustat. Korostaminen ei kuitenkaan ole tarpeen.

Kaupunginkirjaston käytettävissä olevat resurssit asettavat yhteistyösuunnitelmalle reunaehdot, sillä suunnitelman keskiössä oleva palvelutarjotin koostetaan lähtökohtaisesti jo

olemassa olevista palveluista. Tämän takia esimerkiksi lukuohjauksen eri työmuodot jäävät ulkopuolelle. Tarjottavan palveluvalikoiman kaventamisella varmistetaan, että kirjasto voi sitoutua suunnitelmaan ja toteuttaa tarjotut palvelut laadukkaasti. Suunnitelman toivotaan myös olevan sekä ytimekäs ja helposti sisäistettävä että tarpeeksi avara, jotta se antaa paljon mahdollisuuksia, mutta ei vaadi jatkuvaa päivitystä. Tavoitteita ja palvelutarjottimen sisältöä rajaa myös Törnävänpuiston lasten ja nuorten ikäjakauma, sillä sen asiakaspaikat on tarkoitettu 12–17-vuotiaille. Pienimille lapsille suunnatut aineistot ja palvelut karsiutuvat siis pääosin pois. Samoin näkökulmaa ohjaa yhteistyösuunnitelman laatiminen kahden toimijan välille sen sijaan, että kohdistus suuntautuisi suoraan palveluiden loppukäyttäjään eli lastensuojelulaitoksessa asuvaa lapseen ja nuoreen.

Seinäjoen kaupunginkirjasto haluaa antaa asiakkaaksi kasvamiselle tilaa ja aikaa. SjkErten määräaikainen kehityspäällikkö Outi Kytöniemi (henkilökohtainen tiedonanto, 5.9.2025) toteaa lapsen ja nuoren myönteisen suhtautumisen lukemiseen olevan tavoite, johon kirjasto suhtautuu kuin maratoniin, jonka tulokset voivat näkyä vasta seuraavassa sukupolvessa. Myös yhteistyösuunnitelmaan vaikuttavuuden mittaaminen asetetaan samaan aikaikkunaan: jos lastensuojelulaitoksessa asuva lapsi tai nuori saadaan astumaan kirjaston kynnyksen yli tai tutustumaan verkkokirjaston aineistoihin ja palveluihin, on yhteistyösuunnitelman avulla saavutettu jo jotain merkityksellistä.

2.2 Kansallinen lukutaitostrategia 2030 monialaisen yhteistyön ajurina

Kansallisessa lukutaitostrategiassa lukutaitotyön katsotaan olevan koko yhteiskunnan asia, jota raamittavat lainsäädäntö sekä hallitusohjelmiin kirjatut pitkälle katsovat toimet (Opetushallitus, i.a., s.6). Strategiassa lukutaitotoimijuutta ei ole rajattu vain pienelle joukolle, kuten varhaiskasvatukselle, koululaitokselle ja kirjastolle, vaan se nähdään sen sijaan paikallisena ja kansallisena yhteisövoimana, jossa mm. perheet, harrastus- ja työyhteisöt, eri alojen toimijat, kunnat ja hyvinvointialueet tuottavat kaikki arvoa lukutaitotyön tekijöinä ja edistäjinä. Kaikilla lukutaitotoimijoilla on omat vahvuutensa, mahdollisuutensa ja resurssinsa, jotka yhdessä muodostavat sen pääoman, jolla jokaisen oikeus monipuoliseen lukutaitoon voidaan turvata.

Vuoteen 2030 tähtäävä strategia sisältää kolmen suuntaviivan alle kootut konkreettiset tavoitteet, toimenpiteet niiden toteuttamiseksi sekä työkaluja lukutaitotyön arviointiin (Opetushallitus, i.a., s. 6). Suuntaviivat asettavat myös kirjaston ja hyvinvointialueen luontevasti samaan rintamaan lukutaitotoimijoina. Yhteisiä pintoja tarjoaa mm. tavoite ammattilaisten monilukutaito-osaamisen ja yhteistyön vahvistamisesta, sillä sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset tunnustetaan strategiassa toimijoina, joiden on tärkeää pystyä tunnistamaan heikosti lukevien nuorten ja aikuisten lukutaitotarpeet ja koulutus (mts. 29). Samoin neuvola- ja perhepalveluiden henkilökunnan osaamista perhelukemisen edistämiseksi halutaan vahvistaa. Kolmas suuntaviiva puolestaan korostaa kotien ja kasvuyhteisöjen merkitystä (mts.29), joita lastensuojelulaitoksetkin edustavat. Kuntatasolla lukutaitotyö nähdään sivistyspalvelujen lisäksi myös osana hyvinvointipalveluja ja mahdollisesti myös osana hyvinvointialueiden toimintaa (mts.34).

2.3 Palvelumuotoilulla asiakaslähtöisempiä palveluja

Juha Tuulaniemi (2011, s. 60) lainaa teoksessaan *Palvelumuotoilu* Marc Stickdorffia, *This is service design thinking* -kirjan kirjottajaa, kuvatessaan palvelumuotoilun olemusta ja samalla sen suurinta vahvuutta. Stickdorffin mukaan palvelumuotoilu on ennemminkin tapaa ajatella sen sijaan, että se olisi jotain tarkkaan strukturoitua tai rajattua. Palvelumuotoilu perustuu useisiin eri osaamisalueisiin ja jaettuna ajatusmallina toimii myös yhteisenä kielellä eri tieteenalojen ja ammattilaisten välillä.

Palvelumuotoilun tavoitteena on ymmärtää empatian kautta ihmisen toimintaa ja tavoitteita eri tilanteissa, löytää uusia mahdollisuuksia ja kehittää uusista ja jo olemassa olevista palveluista mahdollisimman toimivia ja viedä ne toteutukseen asti (Tuulaniemi, 2011, s.111). Palvelumuotoilun luonteeseen kuuluu myös jatkuva kehittäminen. Palvelu ei ole koskaan valmis vaan se elää asiakasymmärryksen karttuessa ja asiakkaiden tarpeiden muuttuessa (mts. 243). Tässä työssä kehitettävässtä yhteistyösuunnitelmastakaan ei siis tule muotoonsa sementoitua, vaikka sen tuottaminen itsessään onkin opinnäytetyönä projektiluonteinen. Sen sijaan yhteistyösuunnitelman tarkoitus on luoda pohja pitkäjänteiselle yhteistyölle, asettaa tavoitteita ja kuvata yhä uudestaan asiakaslähtöisiä keinoja niiden saavuttamiseksi kirjaston tarjoamien palvelujen kautta. Työtä tukevat myös Seinäjoen

kaupunginkirjaston kehittämistä ohjaavat periaatteet: jatkuvuus, kokeilevuus, osallistavuus ja vaikuttavuus (Seinäjoen kaupunginkirjasto, sisäinen tietolähde, i.a.-a, s.6).

Seinäjoen kaupunginkirjastossa asiakaslähtöisyyttä on kehitetty kaikki Eepos-kirjastot kattaneessa Parempaa Palvelua – Eepos -hankkeessa (Seinäjoen kaupunginkirjasto, sisäinen tietolähde, i.a.-a). Vuosina 2023–2024 toteutetun hankkeen keskeisinä tavoitteina olivat henkilökunnan osaamisen lisääminen palvelumuotoilussa ja asiakaslähtöisessä kehittämisessä sekä asiakaslähtöiseen kehittämiseen ohjaavan toimintamallin luominen.

Eepoksen toimintamalli on tiivistetty selkeäksi, nelivaiheiseksi prosessiksi ja se on räätälöity toteutettavaksi juuri kirjaston toimintaympäristössä (Seinäjoen kaupunginkirjasto, sisäinen tietolähde, i.a.-a, s.3). Toimintamallin neljä vaihetta peilaavat palvelumuotoiluprosessia, joka koostuu kuudesta osiosta: määrittelystä, tutkimuksesta, suunnittelusta, palvelutuotannosta ja arvioinnista (Tuulaniemi, 2011, s.127). Toimintamallin ensimmäinen vaihe, ”tarkastele” yhdistää määrittelyn, tutkimuksen ja suunnittelun: kehittäminen alkaa itse ongelman tarkastelusta sekä tiedon keräämisestä niin asiakasymmärryksen kuin ongelmaakin koskevan ymmärryksen kartuttamiseksi (Seinäjoen kaupunginkirjasto, sisäinen tietolähde, i.a.-a, s.11–12). Toteuta -vaihe puolestaan vastaa aihioltaan suunnittelua ja palvelutuotantoa, jossa yhteistyö asiakkaiden kanssa tuo uusia näkökulmia ja ideoita sekä mahdollisuuden myös testata niitä. Kolmantena vaiheena oleva ”tarkenna” toimii sekä tilana yhdistää kerätty tieto ja ymmärrys ratkaisuksi että hetkenä pysähtyä: tuottiko tehty työ todella ratkaisun alkuperäiseen ongelmaan tai veikö se edes sitä kohti (mts. 13–14). Toimintamallin viimeinen vaihe, ”todenna” vastaa arviointia eli pidemmälle aikavälille jakautuvaa vaikuttavuuden arviointia sekä laadullisia että määrällisiä mittareita hyödyntäen. Tukeudun myös itse toimintamalliin yhteistyösuunnitelman valmistelussa ja toteutuksessa.

2.4 Kirjasto osallisuuden ja yhteisöllisyyden tuottajana

Laissa yleisistä kirjastoista 1492/2016, pykälä 2 asettaa kirjaston tavoitteiksi aktiivisen kansalaisuuden, demokratian ja sananvapauden edistämisen. Tavoitteen toteuttamisen lähtökohdiksi laissa on puolestaan nimetty yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus. Kirjasto on siis jo lähtökohtaisesti tila, joka on turvallinen kaikille ja jonka työn

tavoitteet ovat osallisuudesta elävän kansalaisyhteiskunnan ytimessä. Koska opinnäyte-työni kontekstina on toimijoiden välinen yhteistyösuunnitelma, näen kirjaston erityisesti osal-lisuuden mahdollistavana tilana ja yhteistyökumppanina, vaikka kirjastolla on mitä suurim-massa määrin rahkeita ottaa rooli myös lasten ja nuorten aktiivisena osallistajana.

Osallisuus tarkoittaa tiivistettynä kuulluksi tulemistä ja mahdollisuutta vaikuttaa osana yhtei-söä, tehdä omia valintoja. Osallisuuteen kuuluu myös oikeus tulla kohdelluksi kunnioittavasti ilman kategorisointia (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), 2024e). THL:n mukaan osal-lisuus on vahvasti yhteydessä hyvinvointiin, sillä se lisää uskoa tulevaisuuteen ja omiin mah-dollisuuksiin, kun vastavuoroisesti kokemus sivustakatsojan roolista omassa elämässä liit-tyy muun muassa vakavaan psyykkiseen kuormittuneisuuteen ja yksinäisyyteen. Yhteisöllis-yys puolestaan on kuulumista yhteisöön sekä toimimista ja vuorovaikutusta oman yhteisön sisällä (Sitra, i.a.).

Osallisuuden voi siis ajatella toimivan yhteisön ja yhteisöllisyyden olennaisena elementtinä ja myös sen luoman sidoksen mittarina: jos et koe olevasi osallinen omassa yhteisössäsi, miksi edes haluaisit olla osa sitä? Sijaishuollon piirissä olleelle nuorelle tämä ajatus on muita nuoria tutumpi, sillä esimerkiksi koulumaailmassa ulkopuolisuuden ja osattomuuden koke-mukset ovat heille keskimääräistä tavallisempia (Pekkarinen, 2018, s.183).

Kirjasto on kuitenkin yhteisö, jonka osaksi voi tulla vain astumalla sisään. Kirjasto on saa-vutettava, matalan kynnyksen tila, jonka fyysisten ja digitaalisen seinien sisällä asiakas saa toimia omien tarpeidensa ja tavoitteidensa pohjalta. Kirjastolla on myös mahdollisuudet laa-jentaa omalta osaltaan, esimerkiksi moninaisten perhetaustojen- ja mallien kuvastoa, jossa lapsuus sijaisperheessä, sijaiskodissa tai laitoksessa jää usein näkymättömiin

Hyttisen ja Tanskasen (2018, s.80) mukaan yhteisöllisyys kirjastoalalla tarkoittaa jatkuvan keskusteluyhteyden ja konkreettisen, yhteiskunnan eri suuntiin ulottuvan yhteistyön tavoit-telemista. Yhteistyösuunnitelma yhteistyön pohjana vastaa tähän ohjaamalla yhteistyötä hy-vinvointialueen kanssa satunnaisuudesta kohti suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Sa-moin se vastaa yhteisöjen odotukseen kirjastojen aloitteellisuudesta, ketterydestä ja aktii-visuudesta sekä oman roolinsa sanoittamisesta, jota Hyttinen ja Tanskanenkin tuovat esiin. Yhteistyösuunnitelman heikkous suhteessa itse palvelujen loppukäyttäjiin on sen

rakentaminen ylhäältä päin ilman, että lapsilla ja nuorilla itsellään on mahdollisuutta vaikuttaa. Aidon osallisuuden periaatteita, kuten omaehtoisuutta ja mahdollisuutta yksilöllisiin ratkaisuihin on kuitenkin mahdollista toteuttaa tässä yhteydessä asiakkaan roolissa toimivan lastensuojeluyksikön työntekijöiden kanssa.

3 LASTENSUOJELUN TOIMINTAYMPÄRISTÖ ETELÄ-POHJANMAAN HYVINVOINTIALUEELLA

Hyvinvointialueilla on sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2025). Sosiaalihuollon palveluja ovat lastensuojelun tukitoimien lisäksi myös esimerkiksi asumispalvelut mielenterveyskuntoutujalle, henkilökohtainen apu vammaiselle henkilölle tai täydentävä toimeentulotuki työikäiselle. Lastensuojelua määrittää lastensuojelulaki ja se on vammaispalvelujen tapaan sosiaalihuollon erityistason palvelukokonaisuus. Lastensuojelun tukitoimia tarvitaan silloin, kun sosiaalihuoltolain nojalla myönnettävät perustason palvelut lapsiperheille eivät ole riittäviä (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, i.a.a). Etelä-Pohjanmaalla valtaosa sijoitetuista lapsista on palveluyksikköjohtaja Pajaniemen (2025) mukaan yläasteikäisiä, mikä noudattaa myös kansallista trendiä. Toiseksi merkittäväksi ryhmäksi Pajaniemi nostaa neuropsykiatriset asiakkaat.

Hyvinvointialue voi tarpeidensa mukaan tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut joko omana tuotantona, yhteistoimintana muiden hyvinvointialueiden kanssa tai hankkimalla ne ostopalveluna muilta palveluntuottajilta, kuten yksityisiltä yrityksiltä tai esimerkiksi yhdistykseltä tai säätiöltä. Kirjasto voi siis hakea potentiaalisia sosiaalialan yhteistyötahoja kaikilta palveluntuotannon sektoreilta.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella oman tuotannon määrä suhteessa ostopalveluihin tulee kasvamaan, sillä vuosille 2025–2028 ajoitetun Uudistus-, tuottavuus- ja vaikuttavuusohjelman (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, 2025a, § 84, 92–93, 97) tavoitteena on koota palveluja mahdollisuuksien mukaan omaksi toiminnaksi. Sijaishuollossa palvelutuotantoa vahvistetaan mm. uudella, loppuvuodesta 2025 avattavalla lastensuojelulaitoksella, jonka painopiste on kiireellisissä ja lyhytaikaisissa sijoituksissa (Heikkilä, 2025). Vaikka omia laitospaikkoja lisätään edelleen lähitulevaisuudessa, jää oma tuotanto näiden osalta palveluyksikköjohtaja Pajaniemen (2025) mukaan kuitenkin alle 30%:iin suhteessa ostopalveluihin. Esimerkiksi perhehoidossa omavaraisuusaste on kuitenkin jopa 90%.

3.1 Sijaishuolto ja lastensuojelulaitokset osana perheiden palveluja

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella perheiden palvelut ovat kokonaisuus, jonka alle on koottu palveluja perheiden erilaisiin tuen tarpeisiin neuvolapalveluista sosiaalipalveluihin (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, 2025c, s. 11). Kotiin vietävien palveluiden ja sijaishuollon palveluyksikkö (kuvio 1) jakautuu perhetyön ja sijaishuollon vastuuyksiköihin. Lastensuojelulaitokset kuuluvat sijaishuollon vastuuyksikön alle.

Kuvio 1. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen organisaatiorakenne (soveltaen, Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, 2025c, s. 11).

Hyvinvointialueen velvollisuus on ottaa lapsi huostaan ja järjestää hänelle sijaishuolto, jos puutteellinen huolenpito tai puutteet kasvuolosuhteissa vaarantavat vakavasti hänen terveyttään tai kehitystään tai jos lapsi vaarantaa niitä vakavasti itse esimerkiksi päihteiden käytöllä tai rikoksilla (THL, 2024b). Lapsilla, jotka on sijoitettu varhain, sijoituksen perusteissa korostuvat vanhemmuutta kuormittavat tekijät, kun taas teini-ikäisenä sijoitetuilla lapsen omat ongelmat nousevat vanhemmuutta kuormittavien tekijöiden rinnalle (Ristikari ym., 2018, s. 81). Huostaanotto on lastensuojelun keinoista raskain ja viime-sijaisin, sillä siinä viranomaisen ottaa vastuun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta.

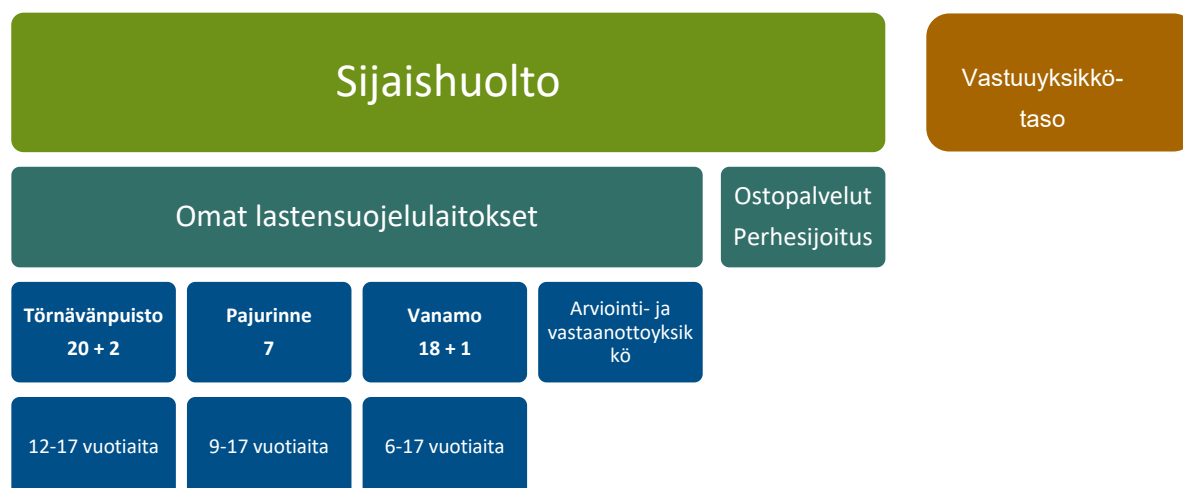
Jälkihuolto on yksi sijaishuollon kokonaisuuteen kuuluvista palveluista ja sen tehtävänä on kannatella lasta ja nuorta erilaisin tukitoimin kohti sijaishuollon jälkeistä elämää (THL, 2024d). Kotiin palaavan lapsen kohdalla tuetaan myös perhettä, kun taas omilleen muuttavan nuoren kanssa tuki keskittyy vain itsenäisen arjen rakentamiseen. Kirjastoysteistyölle on tässä paljon tilaa, sillä jälkihuollon palvelut tarjoavat tukea esimerkiksi koulunkäyntiin, harrastuksiin ja omien voimavarojen löytämiseen. Koska jälkihuoltoa myönnetään korkeintaan 23-vuotiaaksi asti ja suurin osa sen piirissä olevista

nuorista on täysi-ikäisiä (THL, 2024d), voi kirjasto asettaa asiakasryhmän keskimääräiseksi ikähaarukaksi 18–23-vuotiaat.

Toinen esimerkki yhteistyömahdollisuuksia avaavasta lastensuojelun palvelusta on avohuollon tukitoimena myönnettävä perhekuntoutus (THL 2024c). Perhekuntoutuksessa tuetaan perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta ja harjoitellaan arjen taitoja sekä säännöllisen päivärytmin ylläpitämistä. Mikä olisikaan otollisempi hetki vakiinnuttaa esimerkiksi iltasadut tai kirjastokäynnit osaksi perheen rutiineja? Mahdollisuuksia perheiden kanssa työskentelyyn tarjoaa myös avohuollon sijoitus, jossa lapsi sijoitetaan ensisijaisesti yhdessä perheensä kanssa (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2023).

3.2 Hyvinvointialueen omat lastensuojelulaitokset

Kun Ylistaron uusi lastensuojelun arviointi- ja vastaanottoyksikkö avataan vuoden 2025 lopulla, nousee Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen omien lastensuojelulaitosten määrä kolmesta neljään (kuvio 2). Samassa yhteydessä myös aiemmin Kivistön kaupunginosassa sijainnut Pajurinne muuttaa uuden yksikön yhteyteen (Heikkilä, 2025). Törnävänpuiston ja Lasten- ja nuorten koti Vanamon jäädessä kantakaupunkiin, lastensuojelulaitosten lähikirjastoiksi voi laskea pääkirjaston, Kyrkkärin kirjaston ja Ylistaron kirjaston, mikä mahdollistaa osin resurssien kohdistamisen toimipistetasolla.

Kuvio 2 . Lastensuojelun laitospalvelut Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen organisaattiorakenteessa (soveltaen, Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, 2025c, s. 11 sekä Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, i.a.b.)

Pajurinne ja Törnävänpuisto ovat niin sanottuja perusyksiköitä, kun taas Eskoon alueella sijaitseva Vanamo pystyy vastaamaan myös erityistarpeisiin (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, i.a.-b.). Ylistaron uusi arviointi- ja vastaanottoyksikkö on henkilöstömitoitukseltaan erityistasoa, ellei jopa vaativaa tasoa (Pajaniemi, 2025). Paikkamäärältään suurin yksikkö on tällä hetkellä Törnävänpuisto.

Omien lastensuojelulaitosten lisäksi hyvinvointialue voi sijoittaa lapsen esimerkiksi perheeseen, ammatilliseen perhekotiin tai yksityiseen lastensuojelulaitokseen. Palveluyksikköjohtaja Pajaniemi (2025) toteaa sijaishuoltoa järjestettäessä perhehoidon olevan kuitenkin aina ensisijainen vaihtoehto laitospalveluihin nähden. Sijoitetuista lapsista perhehoidossa on tällä hetkellä noin 60 % ja osuutta pyritään kasvattamaan edelleen. Kirjaston on siis hyvä huomioida myös sijaisperheet merkittävänä asiakasryhmänä.

3.3 Hyvinvointialueen ja Seinäjoen kaupunginkirjaston yhdyspinnat

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella on asiakkaita noin 190 000 (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, i.a.-c), joista Seinäjoella asui vuoden 2024 lopussa 66 611 (Seinäjoen kaupunki, i.a.-a). Seinäjoen kaupunginkirjasto ja Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue jakavat siis kokonaisuudessaan yli 66 000 ihmisen asiakasyhteyden ja sen tuomat yhteistyömahdollisuudet. Lisäksi hyvinvointialueen yhteinen hallinto ja palveluiden koordinointi sekä koko alueen väestön käytössä olevat palveluyksiköt avaavat mahdollisuudet myös Eepos-tasoihin yhteistyöhankkeisiin. Kansallisen lukutaitostrategian kanssa hyvän pohjan yhteistyölle antaa Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022–2025, jossa strateginen kumppanuus ensimmäisen, toisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken nähdään lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lähtökohhtana painopisteenään ennaltaehkäisevät palvelut (Tulevaisuuden sote-keskus -hanke, i.a.).

Perheiden palvelut muodostavat lasten, nuorten ja perheiden koko elämän kirjon peittävän kudelman, johon kirjaston tarjoamat palvelut voi lomittaa monin tavoin. Lastensuojelulaitosten lisäksi potentiaalisia tai jo tunnistettuja yhteistyötahoja hyvinvointialueen perhepalveluissa ovat esimerkiksi neuvolat, koulukuraattorit, perhekeskuskoordinaattorit ja tukihenkilö- ja tukiperhetyön sosiaaliohjaajat. Valmis monialaisen yhteistyön alusta

yhdyspintatyölle puolestaan on esimerkiksi hyvinvointialueen Yhdyspintatyön sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta, joka kutsuu koolle mm. lakisääteiset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen neuvottelut (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, 2025b). Laajasti yhteiskunnan eri toimijoita yhteen kokoavissa neuvotteluissa käsitellään hyvinvoinnin tilaa ja linjataan painopisteitä ja toimenpiteitä eri ikäryhmien hyvinvoinnin parantamiseksi.

Kevyempiä yhteistyön kanavia hyvinvointialueelle voi avata yhdessä esimerkiksi kansalaisopiston, peruskoulun ja toisen asteen, ammattikorkeakoulun, Moni-infon sekä kunnan kulttuuri- ja nuoristotoimen kanssa. Palveluyksikköjohtaja Pajaniemi (2025) toteaa, että sosiaalihuollon historia osana kuntapalveluja tuo yhteistyöhön juurevuutta ja esimerkiksi suhde varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toiselle asteelle on edelleen läheinen.

4 LUKUTAITO ON LAPSEN JA NUOREN OIKEUS

Oikeus lukutaitoon on kirjattu YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 28 artiklaan (Unicef, i.a.). Se on myös yksi periaatteista, joiden varaan kansallinen lukutaitostrategia on rakennettu (Opetushallitus, i.a., s. 18). Luku- ja kirjoitustaito mahdollistavat elinikäisen oppimisen muuttuvassa maailmassa sekä aktiivisen toimijuuden ympäröivässä yhteiskunnassa. Yhteiskunnan tasolla luku- ja kirjoitustaito ovat myös osa henkistä huoltovarmuutta, tasa-arvoa ja vakautta. Koska kaikki lapset ja nuoret eivät saa yhtäläisiä mahdollisuuksia lukijoiksi kasvamiseen, nousee ympäristön tuki keskeiseen rooliin.

4.1 Luku- ja kirjoitustaidon oppiminen prosessina

Luku- ja kirjoitustaitojen kehitys on hierarkkinen, porrastettu etenevä jatkumo, jonka tavoitteena ovat hyvät tekstitaidot eli kokoelma erilaisia valmiuksia, jotka mahdollistavat elinikäisen kielellisen oppimisen muuttuvassa maailmassa (Opetushallitus, 2025). Yksi tekstitaidoista on monilukutaito, jolla tarkoitetaan taitoa tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä erilaisissa ympäristöissä, muodoissa ja tuotettuna erilaisilla välineillä (Luukka, 2019, s. 34). Monilukutaitoa voi ajatella myös sateenvarjoterminä erilaisille lukutaidoille, kuten medialukutaidolle ja kriittiselle lukutaidolle. Luukan (2019, s. 37) mukaan mahdollisuuksien tasa-arvo ei kuitenkaan yllä monilukutaitoiseksi kasvamiseen, sillä kaikilla lapsilla ja nuorilla ei ole mahdollisuuksia toimia monipuolisesti erilaisten tekstien kanssa koulun ulkopuolella.

Portaikoon ensimmäisen askelman ja perustan koko luku- ja kirjoitustaidolle muodostavat lukivalmiudet (Opetushallitus, 2025). Lukivalmiudet ovat kokoelma eri elementtejä, joita ilman kielellinen ymmärrys ja vuorovaikutus olisivat meille mahdottomia. Lukivalmiuksia ovat esimerkiksi sanavarasto, visuumotoriset taidot ja lukuympäristöt. Lukivalmiuksien portaalta nousee teknisen luku- ja kirjoitustaidon askelmalle, jossa lapsi voi kirjainten muotojen ja niiden äänneväestävyyksien harjoittelun kautta alkaa kehittää oikeinkirjoituksen ja tarkan lukemisen taitoja. Taitojen sujuvoituessa alkaa rakentua ymmärtävä lukutaito ja tuottava kirjoittaminen, ja jos jatkumo on saanut kasvaa muotoonsa eheänä, voi lapsesta nuoreksi kasvanut astua viimeiselle askelmalle hyvien tekstitaitojen rakentamisessa eli

oppia taidot tulkita ja arvioida lukemaansa, sekä tuottaa vivahteikasta ja yhtenäistä tekstiä. Luku- ja kirjoitustaidon oppimisen prosessin hierarkkisuus edellyttää siis etenemistä askelma kerrallaan, joten yhtään porrasta ei voi jättää välistä. Esimerkiksi haasteet lukivalmiuksissa haastavat luku- ja kirjoitustaidon oppimista myös muilla askeleilla. Ensimmäiselle portaalle voidaan siis tarvittaessa joutua palaamaan vielä pitkään koulupolun alkamisen jälkeen ja esimerkiksi lukemisen sujuvoittaminen voi olla ajankohtaista nuorelle aikuisellekin.

4.2 Sijoitettu lapsi oppijana ja lukijana

Kodin ulkopuolelle sijoitetulla lapsella on kaikki mahdollisuudet saavuttaa hyvät tekstitaidot ja kasvaa monilukutaitoiseksi lukijaksi, mutta hän kantaa muita lapsia todennäköisemmin mukanaan riskitekijöitä sekä perimässään että kasvuolosuhteissaan, jotka voivat altistaa esimerkiksi lukivaikeudelle. Myös lapsen ja nuoren kodin lukemisen kulttuuri on voinut olla ohut ja suhtautuminen lukemiseen ja kirjoihin välinpitämätön tai jopa kielteinen. Sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla on myös merkittävästi suurempi riski oppimistaitojen vaikeuksiin (Ikonen ym., 2017), ja he menestyvät akateemisesti muuta väestöä heikommin erityisesti lukutaidon ja matematiikan osalta (Karjalainen, 2021). Sama havainto kattaa Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen (Ristikari ym., 2018, s. 84) pitkäaikaistutkimuksessa kaikki lukuaineet: peruskoulun päättötodistuksessa keskiarvo jäi alle 7:n jopa 44–66 prosentilla kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista, kun muilla lapsilla vastaava luku oli vain 25 %.

Ristikarin ym. (2018, s.84) mukaan kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset eivät kuitenkaan ole koulumenestyksen suhteen yhtenäinen joukko, sillä sijoituksen ajankohdalla ja kestolla suhteessa lapsen ikään on merkittävä vaikutus: teini-ikäisenä sijoitetut ovat haavoittuvimpia. Kokonaisuutena voidaan kuitenkin todeta, että sijoitetut lapset tarvitsevat erityistä huomioita, ohjausta ja innostamista koulunkäynnissä, lukemisessa ja oman lukijaidentiteettinsä vahvistamisessa.

Ristikari ym. (2018, s. 85) nostaa sijoitettujen lasten heikompaa koulumenestystä mahdollisesti selittäviksi tekijöiksi lasten perhetaustan ja kasvuympäristön, kuten vanhempien todennäköisesti keskimääräistä matalamman sosioekonomisen aseman ja muuta

väestöä kuormittuneemman vanhemmuuden. Pitkäaikaistutkimuksen tilastoissa kuormittaviksi tekijöiksi poimittiin mm. pitkäkestoinen toimeentulotuen asiakkuus ja mielen-terveyden ongelmat, joita sijoitettujen lasten vanhemmat kohtaavat huomattavasti muuta väestöä enemmän (s. 127). Myös itse sijoitukseen liittyvien tekijöiden, kuten koulun vaihtumisen todettiin voivat haastaa lasta (s. 85).

4.3 Lukemista ja lukutaitoa haastavat ja tukevat tekijät

Vaikka lukemaan oppimisen haasteet voivat olla osa yksilöllistä kehityskulkua, voivat ne johtua myös lukivaikeudesta tai kielellisen kehityksen vaikeuksista (Opetushallitus, 2022a). Lukivaikeudella ja kehityksellisillä vaikeuksilla on paljon yhteistä, kuten perinnöllinen tausta, variaatio vaikeusasteessa ja ilmenemistavoissa eri ikävaiheissa sekä taipumus päällekkäistyä. Kielellisen kehityksen vaikeudet ovat kuitenkin laaja-alaisemmat, kuin lukivaikeudessa, joka puolestaan tarkoittaa vaikeutta lukea ja kirjoittaa sujuvasti ja virheettää (Opetushallitus, 2022b). Nykytutkimuksen valossa myös kasvuympäristöllä on todennäköisesti vaikutusta siihen, kuinka geenit ja niiden yhteisvaikutus näkyvät yksilöllisessä kehityksessä (Opetushallitus, 2022a). Myös Ahosen ym. (2019, s. 35, 102) mukaan aivojen voidaan ajatella kehittyvän ja muovautuvan vuorovaikutuksessa vanhempien sosioekonomisesta taustastaan käsin lapsilleen luoman kasvuympäristön kanssa.

Vuonna 2019 julkaistussa seurantatutkimuksessa osoitetaan, että tutkimuksessa käytetyn otoksen lukivaikeustaukaisista noin 40 %:lla oli myös aikuisena haasteita lukusujuvuudessa (Eloranta, 2019, s. 5). Elorannan (2019, s. 5) mukaan lukusujuvuuden haasteet korreloivat välillisesti psyykkisen hyvinvoinnin sekä heikomman koulutustason ja työllistymisen kanssa, jotka puolestaan ovat kaikki vahvasti sosioekonomiseen asemaan vaikuttavia tekijöitä. Eloranta toteaa myös, että edellä mainitut aikuisuuteen asti heijastuvat vaikutukset pysyvät samoina oppimisvaikeuden tyypistä riippumatta. Lukivaikeus ja sosioekonominen tausta voivat siis risteytyessään vaikuttaa yhdessä kokonaisen perheen elämänkaareen: sosioekonominen tausta on yhteydessä kasvuympäristöön, joka puolestaan voi tukea tai haastaa lasta, jolla on perinnöllinen riski lukivaikeuteen. Vaikeudet lukemisessa puolestaan määrittävät herkästi osaltaan aikuistuvan lapsen omaa sosioekonomista asemaa, johon myös seuraava sukupolvi syntyy. Kyse on siis merkittävästi sekä yksilöiden että yhteiskunnan tasolla vaikuttavasta asiasta

erityisesti opinnäytetyöni aiheen kontekstissa, sillä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten perheet ovat monien eri sosioekonomista asemaa indikoivien mittarien osalta usein muuta väestöä heikommassa asemassa (Ristikari ym., 2018, s. 80).

Pisa-tutkimusohjelman vuoden 2022 ensituloksia tarkastelevassa raportissa vahvistetaan lapsen ja nuoren sosioekonomisen taustan vaikuttavan osaamistasoon ja kiinnittää huomiota myös siihen, että Suomessa osaamiserot matalimman ja korkeimman sosioekonomisen neljänneksen välillä ovat kasvaneet kaikilla kolmella tutkimusohjelman arviointialueella: lukutaidossa, luonnontieteiden osaamisessa ja matematiikassa (Hiltunen ym., 2023, s. 131). Hiltusen ym. (2023, s. 131) mukaan nykyinen ero osaamisessa vastaa karkeasti arvioituna jo useaa vuosiluokkaa. Sosioekonomista luokkaa määrittäviä tekijöitä tutkimuksessa ovat mm. vanhempien koulutustaso ja kodin kirjojen määrä, jonka katsotaan indikoivan kodin suhdetta esimerkiksi kulttuuriin ja tietoon. Luettavan materiaalin suppeus tarkoittaa lisäksi kotia ympäristönä, jossa lapsi ja nuori ei kohtaa monipuolisesti erilaisia tekstilajeja, mikä puolestaan haastaa monilukutaitoiseksi kasvamista. Myös kansainvälisestä, pääasiassa neljäsluokkalaisten lukutaitoa ja osaamiseen vaikuttavia tekijöitä kartoittavasta PIRLS-lukutaitotutkimuksesta tehdyssä raportissa (Leino ym., 2017, s. 55) vahvistetaan Pisa-tutkimuksen kanssa samoilla muuttujilla laskettu vanhempien sosioekonomisen taustan vaikutus.

Havahtuminen ympäristön rooliin riskin lisäksi myös suojaavana ja ehkäisevänä tekijänä on keskeisessä roolissa lapsen ja nuoren omien aikuisten motivoinnissa, sillä Aron (2018) mukaan perimästä johtuvat syyt eivät ole este oppimiselle, jos ympäristön tuki on vahva. Tämän vahvistaa myös Eloranta (2019, s. 5) muistuttamalla, että nuoren omalla kokemuksella oppimisvaikeuksiin saamastaan tuesta on suuri merkitys. Kokemusta tuesta ja ymmärretyksi tulemisesta on tärkeää pyrkiä laajentamaan myös koko lähiverkoston, sillä Heikkilän (2018) mukaan saadun tuen määrä ja laatu ovat suorassa suhteessa kokemusjäljen vahvuuteen. Kodin motivaatio lapsen ja nuoren kannustamiseen on olennaista myös siksi, että luku- ja kirjoitustaidon kehitys vaatii automatisoituvana taitona paljon harjoitusta ja toistoa. Tämä vaatii kuitenkin paljon kodilta, jossa vanhemmat kamppailevat arjen, vanhemmuuden ja niitä kuormittavien tekijöiden kanssa. Kirjaston yhdeksi tavoitteeksi voikin asettaa sijoitetun lapsen ja nuoren molempien kotien tukemisen lukemiseen positiivisesti suhtautuvan, monipuolisesti erilaisia tekstejä sisältävän luku ympäristön luomisessa.

Sijaishoidossa tämä on huomiotava erityisesti, sillä heillä voi olla kirittävänä koko lapsen elämän mittainen tyhjiö.

5 PERHELUKEMINEN LASTENSUOJELULAITOKSEN TYÖMUOTONA

Perheen lukukulttuuri eli perhelukeminen sisältää perheen lukemisen tavat, luettavat tekstilajit ja kodin kirjavarannon sekä sen, milloin ja kuinka paljon luetaan ja millaista vuorovaikutusta tai muuta tekemistä luettuun liitetään (Lamminen ym., 2021). Lamminen ym. (2021) korostavat, että perhelukeminen sisältää kirjasta luetun tekstin lisäksi myös kaikki muut tekstit, jotka kodin kautta virtaavat: kirjoitetut ja puhutut, digitaalisessa tai muussa muodossa olevat tekstit sekä kaikki näiden välistä. Perhelukeminen kattaa siis paljon laajemman kokonaisuuden, kuin vain kirjat, vaikka niillä onkin siinä keskeinen rooli.

Kirjan eli pitkän tekstin lukeminen lisää tutkimusten mukaan lyhyitä tai muussa, kuin fyysisessä muodossa olevia tekstejä enemmän hyvän olon ja terveydentunnetta, jopa elinvuosia sekä rauhoittaa ja vähentää stressiä ja masennusta (Hyypä, 2018). Kaunokirjallisuus tekstilajina taas avaa lukijalle ikkunan toisen ihmisen mielenmaisemaan antaen mahdollisuuden samaistua ja kokea yhteyttä. Fyysisen kirjan lukemisen etujen painottaminen ei kuitenkaan vähennä äänikirjojen arvoa, sillä ne voivat olla esimerkiksi lukemisen tai keskittymisen haasteiden kanssa kamppaileville paras mahdollisuus nauttia kirjojen maailmasta samoin kuin esimerkiksi sanavarasto tai tekstin rakentamisen taidot kehittyvät myös kuunnellen.

5.1 Perustana mielenkiintolähtöisyys

Kuten kaikissa muissakin kodeissa, myös lastensuojelulaitoksissa perhelukeminen kannattaa rakentaa mielenkiintolähtöisesti ja yhteisiä kiinnostuksen kohteita etsien, jotta vuorovaikutus ja yhteinen tekeminen sen puitteissa olisi luontevaa, eikä vaatisi erityisiä ponnisteluja motivaation herättämiseksi.

Motivaatio ei ole anatomialtaan yksinkertainen vaan tutkijat ovat kuvanneet sitä useamman erilaisen teorian kautta. Nurmen (2013, s. 549) mukaan Decin ja Ryanin esittelemä itsemääräämisteoria sisältää jaon sisäiseen ja ulkoiseen. Teorian mukaan sisäisessä motivaatiossa henkilö motivoituu tekemisestä, koska se on kiinnostavaa tai palkitsevaa, kun ulkoisessa motivaatiossa taas kiinnostusta ohjataan ulkopuolelta, esimerkiksi sosiaalisen ympäristön vaatimuksesta. Sisäinen motivaatio eli oma mielenkiinto on kuitenkin

lähtökohta, jonka teorian mukaan katsotaan johtavan laadukkaaseen ja luovaan oppimiseen ja antavan päättävyyttä mahdollisten haasteiden ylittämiseen, vaikka ihminen voi-kin sisäistää myös ulkoisen vaatimuksen osaksi itseään.

Tekstien ja kielen monimuotoisuus antaa mielenkiintolähtöisyydelle elinvoimaisen maaperän tehden siitä samalla myös luovasti sovellettavan ja monella tavalla hyödynnettävän työvälineen lastensuojelulaitoksen arjessa. Kirjaan syventymisellä ja yhteisillä lukukoke- muksilla on vastaansanomattomat etunsa, mutta yhdessä voidaan tutkia myös esimerkiksi ottelutuloksia tai autonkorjausoppaita, leikkiä sanamuunnoksilla, ratkoa ristikoita, kokata reseptiä seuraten tai lukea ja piirtää sarjakuvia. Lisäksi esimerkiksi lyriikka ja elokuvien dialogit ovat tekstejä, jotka tarjoavat paljon mahdollisuuksia tulkita ja kokea. Nämä kaikki voivat olla osa lastensuojelulaitosten arkea jo nyt, mutta niiden tiedostaminen osana per- helukemista ja lapsen ja nuoren kielellistä kehitystä tukevaa lukuympäristöä monipuolistaa ja tavoitteellistaa tekemistä. Kirjaston laajat kokoelmat kirjoista välineisiin, elokuvien suora- toistopalveluun ja musiikin verkkokursseihin sekä mahdollisuus yhteisölainoihin puolestaan tarjoavat tähän mahdollisuuden ilman rahallista panostusta.

5.2 Kuvakirjan monet mahdollisuudet

Heikkilä-Halttunen (2025, s. 12–13) toteaa kuvakirjan olevan kokoaan vaikuttavampi: se rakentaa luonnostaan monisävyistä sanavarastoa, antaa työvälineitä itsetuntemukseen ja vuorovaikutukseen sekä kehittää taitoja tulkita niin kuvitusta kuin merkityksiä. Heikkilä- Halttunen ohjaa olemaan ripustautumasta ikärajoihin tai muutenkaan lähestymästä kuva- kirjaa kaavoihin kangistuneena, sillä kuvakirjaa voi lukea, katsoa ja soveltaa miltei luke- mattomilla eri tavoilla. Tämä piirre tekee kuvakirjoista myös hyvän työkalun sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiensa kanssa työskentelyyn.

Syventävät kuvakirjakeskustelut ovat Heikkilä-Halttusen (2025, s. 186) mukaan aikuisten lukupiirien tapaisia, elämyksellisiä ja osallistavia yhteisiä hetkiä, joiden päällimmäisenä ta- voitteenä on lasten herättäminen ja sitouttaminen tarinaan sekä sen havainnointiin ja poh- timiseen yhdessä muiden kanssa. Kuvakirjakeskusteluissa voidaan käsitellä kipeitäkin ai- heita, sillä Heikkilä-Halttunen (s. 114) toteaa yhteiskunnallisten aiheiden olevan yleisiä jo aivan pienimpienkin lasten kuvakirjoissa. Heikkilä-Halttusesta tämän kertoo erityisesti

arvostuksesta ja uskosta siihen, että lapsilla on kyky käsitellä hyvinkin vaikeita ja monisyisiä aiheita yhdessä aikuisen kanssa. Kuvakirjojen aiheita tai niiden sivupolkuja voivat olla esimerkiksi vanhemman masennus, päihderiippuvuus tai perheiden moninaisuus sekä päähenkilöiksi nostetut erityislapsset, joiden erityisyys esitetään rikastavana voimana rajoitteen sijaan (s. 114–118). Kuvakirjan monipuolisuus antaa myös mahdollisuuden valita lähestymistavan ja tyylin sekä tulkinnanvaraisuuden asteen tarpeiden ja iän mukaan, sillä kuvakirjoista löytyy tarttumapintaa myös nuorille ja jopa nuorille aikuisille: valittavana on kirjoja, joista löytyy sekä kiinnostavia aiheita että kunnianhimoisia toteutuksia niin visuaalisesti kuin tarinallisestikin (s. 228).

Vaikka syventäville kuvakirjakeskusteluille on luotu oma rakenne, ei rimaa tarvitse nostaa korkealle, sillä esimerkiksi elämäntilannetta ja siihen liittyviä haasteita koskettavaan kuvakirjaan syventyminen useamman kerran vaatii yksinkertaisimmillaan vain pysähtymistä ja tilan antamista. Kuvakirjakeskusteluja voi siis vapaasti soveltaa ja mallintaa uudelleen lastensuojelulaitoksen perhelukemisen arjessa ja keskustelun piiriin voi kutsua useamman lapsen tai nuoren sijasta myös vain yhden.

Huolimatta siitä, että Heikkilä-Halttunen (2025, s. 42) kritisoi tulkinnan ja elämyksen latistamista ongelmanratkaisuksi, näen kuvakirjan vahvuudet myös luontevan vuorovaikutuksen mahdollistavana täsmätyökaluna käsitellä tunteita, moninaisuutta ja erilaisia arjen tilanteita niin perheissä kuin yksilöinä ja sijaishuollon lisäksi myös esimerkiksi perhekuntoutuksessa. Koska lastensuojeluasiakkuus ja lukemisen haasteet jakavat molemmat sekä samoja riskejä että ylisukupolvisen luonteen, saattaa sijoitetun lapsen vanhemmalla olla keskimääräistä suurempi todennäköisyys esimerkiksi lukivaikeuteen. Tällöin kuvakirjan sekä tekstiä tukeva, että omalle tulkinnalle mahdollisuuksia avaava kuvitus voivat madaltaa kynnystä lukea yhdessä lapsen kanssa. Hyvä kuvakirja tarjoaa tarttumapintaa kaikenikäisille käsitellä omia haastavia, ehkä omassa lapsuudessa tukea vaille jääneitä tunteita samoin kuin se voi toimia myös ohjaavana peilauspintaa tilanteessa, jossa perusturvallisuus, vuorovaikutus ja rutiinit saattavat olla rikki.

5.3 Lastensuojelulaitos lukuympäristönä

Lukuympäristöissä ja perhelukemisessa on paljon samoja piirteitä, mutta perhelukeminen keskittyy nimenomaan perheen lukukulttuuriin, kun taas lukuympäristöt kattavat käsitteenä elämänpiirimme laajemmin. Lukuympäristöjä on monia erilaisia ja ne muuntuvat elämäntilanteemme mukana. Myös luku- ja kirjoitustaitojen oppimisen jatkumo kulkee sekä yhteiskunnan rakenteiden ohjaamien, kuten varhaiskasvatuksen ja koulun, että niitä täydentävien lukuympäristöjen, kuten sosiaalisen median läpi. Monella tapaa merkittävin lukuympäristö lapselle ja nuorelle on kuitenkin oma koti, joka sijoitetulle lapselle on esimerkiksi sijaisperhe, ammatillinen perhekoti tai lastensuojelulaitos.

Eklund ym. (2022) nimeää kodin lukuympäristön kielellistä kehitystä tukeviksi tekijöiksi esimerkiksi yhteiset lukuhetket lapsen kanssa, kirjastokäynnit ja iltasadut. Vaikka vanhemmat lapset ja nuoret eivät enää kaipaakaan iltasatuja, tarvitsevat he kuitenkin yhtä lailla mahdollistamista ja kannustusta kehittyäkseen lukijoina ja innostuakseen lukemisesta, samoin kuin mahdollisesti heikommille perustuksille rakennetut aiemmat luku- ja kirjoitustaidon askelmat voivat kaivata vahvistamista vielä pitkälle eteenpäin. Myös PIRLS-tutkimuksen tulokset tukevat käsitystä positiivisesti lukemiseen suhtautuvasta kodista lapsen ja nuoren lukutaidon kehittäjänä (Leino ym., 2017, s. 55). Esimerkiksi monipuolinen valikoima fyysisiä kirjoja näkyvillä, saavutettavissa ja myös aikuisten käsissä nähtyinä on tärkeää. Kodin lukuympäristön jättämät jäljet ovat pitkäkestoisia, sillä vanhempien lukemista ja kirjoittamista koskevat asenteet ja tottumukset heijastuvat lapsen luku- ja kirjoitustaidon kehitykseen aina peruskoulun jälkeisiin opintoihin asti (Heikkilä-Halttunen, 2015).

6 YHTEISTYÖSUUNNITELMAN RAKENTAMINEN

Niin yhteistyösuunnitelman rakentamista kuin opinnäytetyön laatimista kokonaisuudessaan ohjasivat eettiset periaatteet, joista erityisesti kiinnitettiin huomiota opinnäytetyön luonteen julkisena asiakirjana, joka ei saa loukata yhteistyösopimuksen salassapitoehtoja tai henkilötietojen suojaa. Henkilötiedoilla tarkoitetaan merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa henkilöä, hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi. (Henkilötietolaki 523/1999). Vaikka prosessissa kontaktoitiin vain Törnävänpuiston työnteekijöitä, tiedostettiin samalla, että lasten ja nuorten henkilötiedoiksi luokiteltavat tiedot ovat arkaluonteisia, eivätkä lapset ja nuoret saa olla tunnistettavissa henkilöinä kerätystä aineistosta.

Työn eettisiksi periaatteiksi asetettiin myös velvoite perehtyä aiheeseen ja käsitellä sitä objektiivisesti niin toimeksiantajan kuin yhteistyötahon arvoja kunnioittaen. Prosessin etenemisen haluttiin näyttävätyvän kaikille osapuolille selkeänä ja ennakoitavana. Myös aineiston käsittelyn koko kaari pyrittiin tekemään mahdollisimman avoimeksi alkaen tiedonhankinnasta tiedon käyttämiseen, tallentamiseen, säilyttämiseen ja analysoimiseen. Kerättyä aineistoa analysoitiin vaihe vaiheelta käyttäen kertynyttä tietoa pohjana seuraavalle. Tavoitteena oli, että myös toimeksiantaja ja yhteistyötaho pystyvät seuraamaan kertyvää aineistoa ja halutessaan vaikuttamaan sen muotoon ja käyttöön. Tarkistusmahdollisuus tarjottiin esimerkiksi kaikkiin tekstiosioihin, joissa viitattiin yhteistyötahon tai toimeksiantajan edustajiin asiantuntijalähteinä. Opinnäytetyön valmistuttua muut, kuin opinnäytetyön liitteeksi valikoituneet aineistot, muodosta riippumatta hävitettiin.

6.1 Kehittämistutkimus tutkimusmenetelmänä

Yhteistyösuunnitelma toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja sen toteutuksessa hyödynnettiin laadullisen tutkimuksen menetelmiä (Hakala, 2024). Tutkimustavaksi valittiin kehittämistutkimus ja kerätty tutkimusaineisto analysoitiin teemoittelemalla eli tulosten keskeisten teemojen hahmottelulla (mts. 102). Aineistoa kerättiin haastattelulla ja asiantuntijalähteillä sekä perehtymällä valmiisiin aineistoihin ja dokumentteihin, kuten verkkosivuihin, verkkojulkaisuihin ja organisaatioiden sisäisiin tietolähteisiin.

Kehittämistutkimus on laadullisen tutkimuksen tapa, jossa kehittämisen perustana on kohteen ympäristössä tehtävä tutkimus (Hakala, 2024, s. 93). Kehittämistutkimuksen taustalla on aina jokin kehittämiskohde, jonka työstäminen aloitetaan kartoittamalla nykytilanne eli tutkimuksen lähtökohdat. Kun lähtökohdat ovat selvillä ja tavoite asetettu, voidaan havaittuun ongelmaan kehittää ratkaisu.

Toimeksiannossa tavoitteena oli tuottaa yhteistyösuunnitelma ja kehittämiskohteina lisätä asiakasymmärrystä, muovata palveluista asiakaslähtöisempiä sekä tiivistää monialaista yhteistyötä ja luoda verkostoja. Ratkaistavaksi tuli rakentaa suunnitelmasta sellainen, että se vastaa asetettuihin kehittämistarpeisiin lähtökohtanaan molempien toimijoiden, sekä kaupunginkirjaston että Törnävänpuiston arjen ympäristöt. Tällöin se vastaa kehittämistutkimuksena tarkoitustaan: aiempaa kehittyneempää tai jopa aivan uutta toimintamallia, joka on vakiinnutettavissa käytäntöön (Hakala, 2024, s. 94).

Kehittämistutkimuksen luonteeseen kuuluu myös paikallisuus (Hakala, 2024, s. 95). Paikallisuutta eli kehittämisen kohdistamista rajattuun toimintaympäristöön ja yksittäiseen ongelmaan ei pidetä Hakalan (2024, s. 95) mukaan kuitenkaan erityisenä etuna, sillä tutkimustulosten yleistäminen voi olla tällöin haastavaa. Samoin menetelmä saa kritiikkiä siitä, että se antaa toteuttajalleen paljon valtaa vaikuttaa tutkimuksen kulkuun. Tämän kehittämistehtävän osalta paikallisuutta ei kuitenkaan nähty ongelmana mallintamisen kannalta, sillä toimeksiantaja on yksi Suomen yli 700 kirjastosta, jotka kaikki jakavat niin samat tavoitteet, tehtävät ja toimintaperiaatteet kuin myös yhteiset haasteet. Paikallinenkin kehittämishanke on siis sovellettavissa kirjastojen omissa toimintaympäristöissä. Myös lastensuojelulaitosten toimintaa ohjaa lainsäädäntö ja ne jakavat paljon yhteistä pohjaa. Mahdollisuus manipuloida puolestaan oli konkreettinen riski, joka pyrittiin minimoimaan yhdistämällä kehittämistutkimuksen menetelmiin palvelumuotoilua.

6.2 Prosessin kuvaus

Toteutuksen suunnittelussa hyödynnettiin palvelumuotoilun periaatteita ja työkaluja sekä Eepos- kirjastojen yhteistä asiakaslähtöisen kehittämisen toimintamallia (Seinäjoen kaupunginkirjasto, sisäinen tietolähde, i.a.-a). Tavoitteena oli luoda prosessi, joka elää luovasti kertyvän tiedon ja asiakasymmärryksen mukana, mutta joka on myös rakenteeltaan kevyt,

selkeä ja helposti mallinnettava. Törnävänpuistolle esitettiin toive, että vähintään yksi laitoksen vastaavista ohjaajista olisi mukana prosessin jokaisessa vaiheessa jatkuvuuden varmistamiseksi. Tämä ei kuitenkaan aikatauluhaasteiden vuoksi ollut järjestettävissä.

6.2.1 Taustahaastattelu

Kolmivaiheinen prosessi alkoi asiantuntijahaastattelulla, jonka tarkoituksena oli kerätä tietoa sekä Törnävänpuiston toimintaympäristön kartoittamista että mielenkiintolähtöisesti rakennettavan kirjastovierailun painopisteiden suunnittelua varten. Kysymysten oli tarkoitus avata erityisesti sitä, millainen Törnävänpuiston lastensuojelulaitos on kirjastonkäyttäjänä ja lukuympäristönä sekä millaisista asioista heidän lapsensa ja nuorensa ovat kiinnostuneita.

Haastattelua varten laadittiin kyselypohja (liite 1), mutta tavoitteena oli tästä huolimatta jättää tilaa myös vapaalle keskustelulle teemahaastattelun tapaan. Teemahaastattelut ovat puolistrukturoituja eli niissä ei ole tiukkaa rakennetta, vaan haastattelua ohjaavat haastattelijan valitsema näkökulma ja keskeiseksi katsomansa teemat (Kallinen ym., 2021). Ennen kaikkea teemahaastelu antaa kuitenkin tilaa haastateltavalle tuoda mukaan myös omia teemoja ja näkökulmia, mikä puolestaan vahvistaa asiakaslähtöisyyttä. Haastattelu on yleisimpiä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä (Hakala, 2024, s.115) ja teemahaastattelu puolestaan on leimallista myös palvelumuotoilulle.

Haastattelu järjestettiin Teamsin välityksellä ja sille pyydettiin varaamaan aikaa noin tunnin verran. Toisin kuin teemahaastatteluissa yleensä, haastatteluun osallistuneilla vastaavilla ohjaajilla, Satu Kaupilla ja Eveliina Viitamäellä oli mahdollisuus tutustua kyselylomakkeeseen ennalta. Teamsin työkalulla laadittua haastattelun litterointia käytettiin myöhemmin muistiinpanojen tapaan sekä toimintaympäristön kuvauksen laatimiseen että tutustumiskierroksen suunnitteluun. Toimintaympäristö on kuvattu osiossa 6.3. ”Törnävänpuiston lastensuojelulaitos”.

6.2.2 Tutustumiskierros

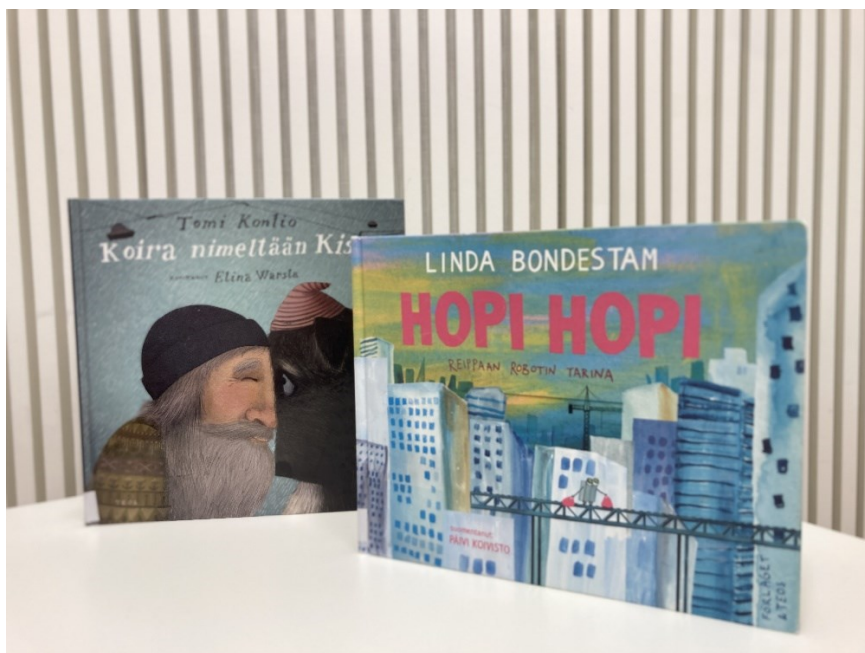
Prosessin toinen vaihe oli tutustumiskierros kirjastossa. Tutustumisen tarkoitus oli ensimmäisen vaiheen tapaan lisätä asiakasymmärrystä. Asiakasymmärrys on palvelumuotoilun keskeinen elementti, jonka perusteella yhteistyösuunnitelma voidaan rakentaa vastaamaan sekä asiakkaan että palveluiden tarjoajan tarpeita ja toiveita (Tuulaniemi 2011, s. 99). Tutustumisen toinen tehtävä oli tehdä aineisto-, palvelu- ja tilapöimintoja yhteistyösuunnitelman palvelutarjottimelle ja hahmotella tavoitteita. Kierrokselle osallistui kaksi Törnävänpuiston ohjaajaa.

Palvelumuotoilussa olemassa olevan, kehitettävän palvelun koko ekosysteemi mallinnetaan ja visualisoidaan, jotta sen asiakkaan näkökulmasta arvottomat tai puutteelliset osat on helpompi huomata (Tuulaniemi 2011, s. 99). Periaatetta noudatettiin väljästi laatimalla taustahaastattelun perusteella luettelo Törnävänpuistoa todennäköisimmin kiinnostavista palveluista, aineistoista ja tilojen erilaisista käyttömahdollisuuksista. Haastattelun tulokset ja luonnos luettelosta esiteltiin myös toimeksiantajan edustajalle, Outi Kytöniemelle, jotta hän voisi vaikuttaa tutustumiskierroksen sisältöön ja varmistaa näin, että suunta on heidän kannaltaan oikea.

Luettelo toimi kierroksella tukena kartan tapaan: eteneminen tilasta toiseen oli loogista, keskittyminen oleellisiin asioihin helpompaa ja ohjaajien tekemät huomiot ja toiveet helppo merkitä ylös. Verkkokirjastoon ja aineistoon tutustuttiin tarkemmin kierroksen loppuun erikseen varatussa tilassa. Fyysisestä aineistosta oli koottu taustahaastattelun perusteella aineistopaketti. Aineiston olisi voinut asetella myös valmiiksi pöydälle, mutta aineistokassi mahdollisti luontevasti kirjavinkkauksen sekä toi konkreettisemmin esille mahdollisuuden aineistopakettien tilaamiseen.

Kassin sisällöksi valikoitiin kuvakirjoja (kuva 1), sarjakuvaromaani, runokirja sekä nuorten ja nuorten aikuisten kauno- ja tietokirjallisuutta, joista osa oli selkomukautettuja (kuva 2). Aiheet käsittelivät mm. mielenterveyttä, ihmissuhteita, yksinäisyyttä ja kasvamista omaksi itsekseen. Kirjat pyrittiin valitsemaan niin, että tarjolla olisi monipuolisesti vaihtoehtoja niin omaohjaaja-työskentelyyn, yhteisökokouksiin kuin nuoren itsensä luettavaksi. Sarjakuvaromaani ja kuvakirjat nostettiin esiin erityisesti, sillä ne ovat molemmat lajeina murroksessa, esimerkiksi aiheidensa, ilmaisunsa ja kohderyhmänsä osalta. Molemmat voivat toimia

myös matalan kynnyksen alkuna nuorelle, joka ei ole tottunut kirjojen lukemiseen. Sarjakuviin ja sarjakuvaromaaneihin tutustuttiin myös kierroksen aikana.

Kuva 1. Kirjavinkkauksessa haluttiin nostaa esiin erityisesti kuvakirjat (kuva: Suvi Röök).

Kuva 2. Aineistokassin sisällöksi valittiin kirjoja eri aiheista (kuva: Suvi Röök).

Eepos-kirjastojen asiakaslähtöisen kehittämisen toimintamallissa korostetaan asiakkaan aidon vaikuttamisen mahdollistamista (Seinäjoen kaupunginkirjasto, sisäinen tietolähde, i.a.-a, s. 12). Tutustumiskierroksen avulla Törnävänpuistolle pystyttiin tarjoamaan aktiivinen rooli sen sijaan, että he olisivat olleet vain tekemisen kohde: kun aineistot, palvelut ja tilat tulevat konkreettisesti tutuksi, on niiden pohjalta helpompi ideoida ja saada oma kädenjälki näkyviin. Tutustumiskierros mahdollisti myös kohtaamisia pääkirjaston työntekijöiden kanssa, jolloin suunnitelmalla ei ole vaaraa henkilöityä vain ulkopuoliseen tekijään ja jättää toimeksiantajaa kasvottomaksi. Nuortentila Kuplan esitteli kirjaston oma nuorisotyöntekijä Katja Palo, ja vierailun loppuun oli varattu aikaa vuodenvaihteessa lasten ja nuorten palvelupäälliköksi palaavalle Outi Kytöniemelle. Kytöniemi kertoi ohjaajille mm. kirjastoyhteistyön eri mahdollisuuksista ja yleisesti niistä arvoista ja käytännöistä, jotka kirjaston toimintaa nuorten kanssa ohjaavat.

6.2.3 Yhteistyösuunnitelman laatiminen

Prosessin viimeisenä vaiheena oli laatia luonnos yhteistyösuunnitelmasta kerätyn aineiston pohjalta. Aineisto koostui kahdesta asiantuntijahaastattelusta, Outi Kytöniemeltä saadusta ohjauksesta, kansallisesta lukutaitostrategiasta sekä Törnävänpuiston asuinyksikökohtaisista sijoittamissuunnitelmista. Sijoittamissuunnitelmaan on kirjattu asuinyksikön perustiedot, toiminta-ajatus tavoitteineen sekä asiakasprofiilit (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, sisäinen tietolähde, i.a.-d). Lisäksi aineistona hyödynnettiin Seinäjoen kaupunginkirjaston verkkosivuja.

Yhteistyösuunnitelman mallina käytettiin Seinäjoen kaupunginkirjaston ja varhaiskasvatuksen yhteistyösuunnitelmaa (Seinäjoen kaupunginkirjasto, i.a.-b) ja sen visuaalinen ilme noudatti kaupunginkirjaston graafisen ilmeen ohjeistusta (Seinäjoen kaupunki, sisäinen tietolähde, i.a.-b). Yhteistyösuunnitelmasta valmisteltiin luonnos, joka käytiin läpi ensin toimeksiantajan kanssa. Tämän jälkeen suunnitelma lähetettiin Törnävänpuistolle tutustuttavaksi ja kommentoitavaksi. Törnävänpuistolle tarjottiin myös mahdollisuutta käydä suunnitelma yhdessä läpi Teams-kokouksessa. Luonnoksen laatiminen ja erityisesti siitä saadut kommentit toimivat asiakaslähtöisen kehittämisen toimintamallin mukaisena ”Tarkenna” -hetkenä (Seinäjoen kaupunginkirjasto, sisäinen tietolähde, i.a.-a, s. 13), jossa päämäärää

kirkastetaan vielä uudestaan sekä kootaan kaikki kerätty tietämys, asiakasymmärrys ja ideat valmiiksi ratkaisuksi.

6.2.4 Arviointi

Toteutukseen liitettiin tiivis vuoropuhelu, jotta molempien toimijoiden resurssit ja toiveet tulisivat huomioiduksi ja yhteistyösuunnitelman rakentamiseksi luotu prosessi näyttäytyisi mahdollisimman ehjänä sekä Törnävänpuiston että kaupunginkirjaston näkökulmasta. Kolmivaiheinen prosessi jakoi luontevasti ajankohdat yhteisille läpikäynneille erityisesti toimeksiantajan kanssa, sillä jokaista vaihetta joko edelsi seurasi jokin tuotos, jota toimeksiantajan edustaja saattoi arvioida. Törnävänpuistolle tarjottiin mahdollisuus kommentoida luonnosta yhteistyösuunnitelmasta sekä haastattelun perusteella koottua toimintaympäristön kuvausta. Tutustumiskierros puolestaan mahdollisti Törnävänpuiston osallistamisen itse yhteistyösuunnitelman suunnitteluun sen sijaan, että vaikuttaminen olisi rajattu vain kommentoijan rooliin.

Opinnäytetyön luonteen ja toimeksiannon rajauksen vuoksi toimintamallin Todenna -vaihe eli pidemmällä aikavälillä tapahtuva vaikuttavuuden arviointi jäi kaupunginkirjaston suunniteltavaksi ja toteutettavaksi. Vaikuttavuuden arvioinnin kvantitatiivisia seurattavia suoritteita voisivat olla esimerkiksi yhteisökortille lainatun aineiston määrä, yhteydenotot, tilavaraukset ja ennalta sovitut vierailut joko kirjaston tai Törnävänpuiston tiloissa. Kvalitatiivisista seurantaan voisi taas tehdä esimerkiksi toistamalla samansisältöisiä kyselyitä tietyin väliajoin ja ylläpitämällä tiivistä vuoropuhelua.

6.3 Törnävänpuiston lastensuojelulaitos

Törnävänpuiston lastensuojelulaitos koostuu kolmesta asuinyksiköstä: Aavasta, Tyynistä ja Usvasta, joista jokaisella on oma vastaaja ohjaajansa (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, i.a.-b.). Asiakaspaiikkoja Törnävänpuistossa on yhteensä 20, joiden lisäksi laitoksen yhteydessä on kaksi asumisharjoitteluasuntoa. Myös työntekijöitä on reilut kaksikymmentä (Kauppi & Viitamäki, 2025).

Vaikka Törnävänpuisto on laitoksena ns. perustason yksikkö, on asuinyksikkö Tyyni erityistasoinen (Kauppi & Viitamäki, 2025). Erityistaso tarkoittaa mm. isompaa henkilökunta- mitoitusta, jolloin pystytään paremmin vastaamaan suurempaan tuen tarpeeseen ja laajempiin neuropsykiatriisiin tai mielenterveydellisiin haasteisiin. Vastaava ohjaaja Kauppi kuitenkin toteaa, että vaikka aikuisen läsnäolon tarve on erityistason yksikössä korostuneempi, on se tärkeää myös perustason yksikössä asuvalle lapselle ja nuorelle. Yksiköiden arki pyritään ylipäättään järjestämään mahdollisimman lapsilähtöisesti ja herkällä korvalla lapsia ja nuoria kuunnellen.

Erityistasoisen asuinyksikön, lisäksi myös kaksi perustasoista yksikköä ovat profiloitavissa, sillä pidemmät, toistaiseksi voimassa olevat jaksot painottuvat Usvassa ja lyhyemmät 3–6 kuukauden mittaiset Aavassa (Kauppi & Viitamäki, 2025). Profilointiin ei kuitenkaan suhtauduta jyrkästi, vaan esimerkiksi sijoituksen keston muuttuessa painotetaan profiilien eheyden sijaan pysyvyyden tuomaa turvan tunnetta. Kirjastolle väljäkin profilointi antaa kuitenkin mahdollisuuksia räätälöidä yhteistyötä asuinyksikkökohtaisesti. Esimerkiksi toistaiseksi voimassa olevat sijoitusjaksot mahdollistavat tarvittaessa myös pitkäjänteisemmän työskentelyn.

6.3.1 Kirjasto

Törnävänpuiston keskeinen sijainti lähellä kanta-Seinäjoen keskustaa mahdollistaa lasten ja nuorten itsenäisen kulkemisen ja tuo myös kirjaston helposti saavutettavaksi. Kävelyetäisyyden päässä sijaitsevaa Kyrkkärin kirjastoa tutumpi toimipiste on Kaupin (2025) mukaan kuitenkin pääkirjasto, jossa käydään välillä myös yhdessä. Yhteiset käynnit liittyvät yleensä johonkin tapahtumaan, kuten taidenäyttelyyn. Jokaisessa asuinyksikössä on myös kerran viikossa niin sanottu Puistoilta, jolloin asuinyksikön vuorossa olevat työntekijät ja paikalla olevat lapset ja nuoret tekevät jotain yhdessä. Vastaavat ohjaajat toteavat, että puistoillan tekeminen voisi aivan hyvin liittyä myös kirjastoon, mutta kiireisen arjen keskellä esimerkiksi erilaisten tapahtumien ja muiden kirjaston tarjoamien mahdollisuuksien kartoittamiselle jää vain vähän aikaa. Kohdennettu tiedottaminen ja markkinointi olisikin tervetullutta.

Mahdollisuus tiiviimpään kirjastoyhteistyön sai Kaupin (2025) mukaan Törnävänpuiston työyhteisössä innostuneen ja kiinnostuneen vastaanoton. Sijoitusjaksot laitoksessa on suunniteltu kuntouttaviksi ja niiden tavoitteena on saada aikaan pysyviä positiivisia muutoksia, esimerkiksi säännöllisen ja mielekkään arjen avulla. Kirjaston arvo nähdään arjen rikastajan lisäksi myös kulttuurikasvatuksen tukijana. Kauppi kuitenkin toteaa, että mielikuvat kirjaston tarjoamista mahdollisuuksista ovat suhteellisen kapeat ja mielikuvat liittyvät lähinnä kirjoihin ja lukemiseen. Tutustumiskäynniltä törnävänpuistolaiset toivovatkin erityisesti tietoa siitä, mitä kaikkea muuta kirjasto voisi tarjota. Esimerkiksi pääkirjaston erilaiset tilat, lainattavat kausikortit, valmiiksi kootut aineistopaketit ja mahdollisuus yhteisökorttiin vaikuttivat Kaupista ja Viitamäestä kiinnostavilta.

Törnävänpuiston yksiköissä järjestetään viikoittain yhteisökokouksia, joissa käsitellään yhdessä lasten ja nuorten kanssa jotain teemaa. Kauppi ja Viitamäki (2025) ideoivat, että teemaa voitaisiin lähestyä yhteisökorttia ja aineistopaketteja hyödyntäen esimerkiksi sanoma- tai aikakausilehden mielenkiintoisen artikkelin kautta. Yhteiseen ja yleiseen käyttöön tilattu aineistopaketti voisi kuitenkin heidän mukaansa olla ongelmallinen, sillä osalla lapsista ja nuorista voi olla tunnesäätelyn haasteita ja käytöshäiriöitä, jotka voivat purkautua aineiston vahingoittamisena. Sen sijaan mielenkiintolähtöiset aineistotoiveet yksittäisille lapsille ja nuorille voisivat toimia oikein hyvin.

Nuoret eivät Kaupin ja Viitamäen (2025) mukaan raportoivakovin aktiivisesti menemisistään, mutta ainakin muutama heistä viettää aikaa myös pääkirjastolla. Kyrkkärin kirjasto ei ollut ennestään tuttu kummallekaan vastaavista ohjaajista, mutta mahdollisuus kirjaston palveluihin aivan lähietäisyydellä vaikuttaa molemmista kiinnostavalta ja myös hyvältä yhteiseltä tutustumiskohteelta. He toivovat myös lisätietoa mahdollisista toimipisteessä järjestettävistä tapahtumista. Kyrkkärin osalta on heidän mukaansa kuitenkin hyvä huomioda, että kirjaston sijainti M-talon yhteydessä voidaan helposti kokea vieraannuttavana, koska rakennukseen voi lapsen ja nuoren omasta tuentarpeesta riippuen liittyä hankaliakin tunteita.

6.3.2 Omaohjaaja

Törnävänpuistossa jokaisella lapsella ja nuorella on omaohjaaja -työpari, jonka kanssa lapsella ja nuorella on omaohjaaja -hetkiä (Kauppi & Viitamäki, 2025). Hetkissä

keskustellaan lapselle ja nuorelle ajankohtaisista asioista, kuten ihmissuhteista, käytöksestä tai mistä vain lapselle ja nuorelle juuri siinä hetkessä tärkeästä asiasta. Omaohjaaja-työhön kuuluu myös tunnetaitojen harjoittelu sekä esimerkiksi harrastusmahdollisuuksien pohtiminen yhdessä lapsen ja nuoren kanssa. Lapsen ja nuoren mielenkiinnonkohteista ovatkin parhaiten selvillä juuri omaohjaajat.

Kauppi ja Viitamäki (2025) suhtautuvat myönteisesti aineistopakettien hyödyntämiseen myös osana oma ohjaajan toteuttamia kasvatustilaisuuksia ja tunnetaitojen harjoittelua. Kauppi kuitenkin korostaa ikäryhmän tarkkaa huomioimista aineistonvalinnassa, erityisesti ehdotettujen sarjakuvien ja kuvakirjojen osalta, sillä kielen, kuvituksen ja muun sisällön lisäksi jo pelkkä lapselliseksi koettu ulkoasu voi karkottaa motivaation. Esimerkiksi tunnekorteista on tällaisia kokemuksia.

6.3.3 Arki

Törnävänpuiston lapset ja nuoret ovat 12–17-vuotiaita. Koska ikäjakauma on laaja ja sijoitusten pituudet vaihtelevat, ei mikään ikäryhmä Kaupin ja Viitamäen (2025) mukaan korostu erityisesti. Arviolta eniten on kuitenkin 14–16-vuotiaita. Myös mielenkiinnonkohteet ovat hyvin yksilöllisiä musiikin kuuntelua lukuun ottamatta. Yksittäisinä kiinnostuksen kohteina vastaavat ohjaajat nostavat esiin käsityöt, askartelun, ukulelen soiton, elektronisen musiikin ja kuntosaliharjoittelun.

Törnävänpuistossa eletään aivan tavallista arkea, jota rytmittävät säännölliset yhteiset ateriat. Kaupin (2025) mukaan jokaisella lapsella ja nuorella on kuitenkin oma yksilöllinen päivärytminsä riippuen koulupaikasta ja koulupäivän pituudesta. Yläasteen lisäksi yksiköistä suunnistetaan aamuisin kohti lukiota ja ammattikoulua. Koulun jälkeen on aikaa harrastuksille ja kaverimenoille, joita jokaisella on omassa suhteessaan. Osalla lapsista ja nuorista koulun ulkopuolinen arki on hiljaisempaa.

Vaikka enemmistö Törnävänpuiston lapsista ja nuorista puhuu äidinkielenään suomea, on joukossa myös ukrainan-, venäjän- ja vironkielisiä. Kaikkien kielitaito kuitenkin mahdollistaa arjen vuorovaikutuksen ja tulkkipalveluja tarvitaan vain erityistilanteissa. Lisäksi englannin kieli on yleisesti tärkeä osa nuorten maailmaa ja sitä käytetään paljon.

Kauppi ja Viitamäki (2025) arvelevat, että Törnävänpuiston lapset ja nuoret eivät juurikaan eroa muusta nuorisosta suhteessa lukemiseen ja kirjoihin. Äänikirjat ja podcastit ovat fyysisiä kirjoja suositumpia ja sosiaalisen median täyttäessä tiedontarpeet lehdet jäävät helposti sivuun. Yksiköissä tarjolla olevat kirjat eivät ole aktiivisessa käytössä ja lehtien tilaaminen on lopetettu vähäisen kiinnostuksen vuoksi. Kauppi myös huomauttaa, että osalla koulupolku kulkee yksilöllisesti ja erityisen tuen avulla, jolloin koulutehtävikään eivät välttämättä tuo kirjastoa, kirjoja ja lukemista tutuksi. Hänen kokemuksensa mukaan lasten ja nuorten kiinnostus kirjoihin ja lukemiseen voisikin olla helpompi herättää tapahtumien ja tekemisen kautta, ikään kuin huomaamatta. Samoin Kauppi pohti, että digitaalisten laitteiden hyödyntäminen voisi olla hyvä lisä mielenkiinnon herättämiseksi. Yleisesti suhtautuminen lukemiseen on Kaupin ja Viitamäen arvion mukaan kuitenkin neutraalia. Mukana saattaa olla myös tietämättömyyttä, sillä kokemukset kirjoista ja lukemisesta voivat olla hyvin vaihtelevia. Kauppi muistuttaa myös ikäkauden ja erilaisten haasteiden tuovan helposti mukanaan taipumuksen vastustaa alussa asioita ihan vain periaatteen vuoksi.

7 YHTEISTYÖSUUNNITELMAN SISÄLTÖ

Yhteistyösuunnitelman sisällön rakentamisessa pyrittiin huomioimaan toimeksiantajan toiveet asiakirjan kompaktista rakenteesta sekä sisällöllisestä väljyydestä. Suunnitelmaan ei määritelty esimerkiksi yhteistyön minimitasoa tai suoritteita sen toteutumisen seuraukseksi. Väljyys antaa yhteistyölle tilaa kehittyä ja vähentää samalla päivitystarvetta.

Taustahaastattelussa ilmeni, että kirjasto oli Törnävänpuiston ammattilaisille suhteellisen vieras sekä yhteiskunnallisena toimijana että palveluntarjoajana. Tämä huomioitiin yhteistyösuunnitelmassa monipuolistamalla sen esitystapaa. Visualisoinnin tarkoitus oli tuoda sisältöä esille yhteenvetona sekä tukea samalla lukijaa yhteistyön mahdollisuuksien hahmottamisessa. Kansikuvana se toimii myös muistilappuna: esimerkiksi kaikkea tätä kirjasto voi tarjota tai tukea. Kirjastolain 1492/2016 §2 puolestaan sisältää kirjaston toiminnalle asetetut tavoitteet sanoittaen samalla kirjaston roolia.

Informatiivisuuteen pyrittiin myös lisäämällä jokaisen tavoitteen ja palveluntarjottimelle nostetun palvelun alle esimerkein avattu kuvaus sen sisällöstä. Kuvauksia on käytetty myös suunnitelman mallina olleessa kaupunginkirjaston ja varhaiskasvatuksen yhteistyösuunnitelmassa. Pelkkä otsikkotason suunnitelma olisi voinut olla esitystavaltaan selkeämpi, mutta se olisi samalla jättänyt sen ontoksi. Suunnitelman tarkoitus oli kuitenkin myös yhden tavoitteensa mukaisesti tehdä tutuksi: opastaa, ohjata ja antaa välineitä myös Törnävänpuiston oman ideoinnin tueksi. Yhteistyö, jossa molemmilla osapuolilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia toimijuuteen, jää yksipuoliseksi, eikä sitouta. Toivottava seuraus on myös Törnävänpuiston ammattilaisten kiinnostuminen kirjaston palveluista yksityishenkilönä, sillä se tukee myös yhteisöä kirjaston käyttäjänä.

Yhteistyösuunnitelman johdantoon tiivistettiin yhteistyön tavoitteet, koottiin sitä olennaisimmin ohjaavat tekijät sekä asetettiin sen lähtökohdat. Mallipohjaa noudattaen ensimmäiselle sivulle kirjattiin omien väliotsikoidensa alle myös yhteyshenkilöt ja tiedottamisen tavat sekä yhteistyösuunnitelman toteutumisen arviointia ohjaavat periaatteet. Seurannan ja arvioinnin kuvaus jätettiin tarkoituksella väljäksi, jotta sillä olisi tilaa kehittyä. Kaupunginkirjaston tavoitteena on esimerkiksi kehittää yleisesti arvioinnin tueksi myös laadullisia mittareita määrällisten rinnalle (Kytöniemi, henkilökohtainen tiedonanto, 20.1.2026).

7.1 Tavoitteet

Tavoitteet jaettiin suunnitelmassa kahteen osioon, yhteisiin tavoitteisiin sekä Törnävänpuiston omiin tavoitteisiin, joissa kirjasto voi toimia tukena. Yhteisistä tavoitteista kaksi ensimmäistä, monilukutaitoa-osaamisen vahvistaminen ja lukemaan innostaminen, poimittiin kansallisen lukutaitostrategian suuntaviivoista. Lukemaan innostamisen yhteyteen liitettiin myös tavoite myönteisestä suhtautumisesta kirjastoon, sillä sen kärsivällisen rakentamisen tärkeys tuli vahvasti esiin keskusteluissa Outi Kytöniemen kanssa.

Kolmas suuntaviiva, lukutaitotyön rakenteiden vahvistaminen, lomitettiin tavoitteisiin kirjaston palveluiden tutuksi tulemisesta sekä yhteistyön vakiinnuttamisesta ja syventämisestä. Molemmat tavoitteet löytyvät myös mallipohjasta. Kansallisessa lukutaitostrategiassa lukutaitotyöksi lasketaan kaikki lukutaitoa edistävät toimet, joita eri organisaatiot ja lukutaitotyön ammattilaiset tekevät (Opetushallitus, i.a., s. 21). Suuntaviiva korostaa myös yhteistyön merkitystä, jota tuotiin esiin esimerkiksi kannustamalla lukutaitotyön huomioimiseen ja kirjastoammattilaisten asiantuntemuksen hyödyntämiseen yksikön toimintasuunnitelmaa laadittaessa.

Törnävänpuiston lastensuojelulaitoksen omia toiminta-ajatuksia tukevat tavoitteet koottiin kahden asuinyksikön, Aavan ja Tyynin, sijoittamisuunnitelmista (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, sisäinen tietolähde, i.a.-d). Usvan osalta suunnitelman päivitystyö oli kesken, joten sitä ei voitu hyödyntää. Yhteistyösuunnitelmaan kirjatut tavoitteet soviteltiin kaikkien kolmen asuinyksikön yhteisiksi, vaikka yksiköt ovatkin esimerkiksi profiileiltaan osin erilaiset. Työn tavoitteina sekä Aavassa että Tyynissä olivat esimerkiksi lasten tukeminen elämänhallinnassa ja tunnetaidoissa. Tyynin suunnitelmassa nostettiin esiin myös omatoimisuuden tukeminen sosiaalisten suhteiden ylläpidossa sekä mielekkään harrastuksen löytämisessä. Näiden lisäksi tavoitteissa otettiin huomioon taustahaastattelussa mainittu tavoite kulttuurikasvatuksesta sekä palveluyksikköjohtaja Janne Pajaniemen (2025) ajatus kirjastosta toimijana, jossa osallisuuttaan voi säädellä ja joka voi tukea sijoitettujen lasten ja nuorten tarvetta nähdä ja löytää itsensä erillisenä statuksestaan sijoitettuna.

7.2 Palvelutarjotin

Palvelutarjotin–osioon lisättiin oma johdanto, jossa korostettiin tarjottimelle nostettujen palveluiden ja yhteistyön tapojen olevan vain esimerkkejä, sillä yhteistyön ei ole tarkoitus olla pysäytyskuva suunnitelman valmistumishetkestä, vaan elää ajassa ja huomioida muuttuvat palvelutarpeet ja tarjottavat palvelut. Samoin korostettiin yhteistyön tekemisen ja kehittämisen tapahtuvan toimijoiden resurssien puitteissa.

Ensimmäisinä kohtina tarjottimella olivat kirjastokortti ja yhteisökortti. Yhteisökortti nostettiin esiin, koska se on keskeinen yhteisöille tarjottava palvelu ja mahdollistaa esimerkiksi kirjaston oman e-aineiston hyödyntämisen ja aineistopakettien tilaamisen. Henkilökohtainen kirjastokortti puolestaan avaa sijoitetulle lapselle ja nuorelle mahdollisuuden hyödyntää kirjaston palveluja itsenäisesti.

Taustahaastattelussa vastaavia ohjaajia kiinnostivat erityisesti kausikortit, mutta niiden yhteyteen tarjottimelle nostettiin myös esinelainat ja erityisesti liikuntavälineet ja ukulelet. Nuorten on helppo käydä lainaamassa pääkirjastosta esimerkiksi koripallo ja suunnata se mukanaan läheiselle kentälle. Frisbeegolf-setti ja soittimet puolestaan ovat arvokkaita hankintoja tehdä itse, mutta maksuttomia kirjastosta lainattuina. Frisbeegolf on lisäksi nuorten parissa suosittu harrastus ja se voidaan valita myös puistoillan yhteiseksi tekemiseksi. Törnävänpuistosta löytyy myös yksi ukulelen soittaja.

Esinelainoja seuraavaksi kohdaksi palvelutarjottimelle valittiin aineistopaketit. Aineistopakettien yhteydessä mainitaan myös esineet, joten termin haluttiin olevan ennalta tuttu. Esinelainojen lisäksi esimerkkeinä sisältövaihtoehtoista mainittiin kirjat, konsolipelit ja musiikkiaineistot. Konsolipelit nostettiin esiin, koska Törnävänpuistosta löytyy Playstation -pelikonsoli. Lautapelit puolestaan jätettiin sivuun, koska yksikössä on niitä jo valmiiksi monipuolinen valikoima. Samoin jätettiin mainitsematta elokuvat, koska Törnävänpuistossa ei ole DVD- tai Blueray-soitinta. Musiikkiaineisto herätti kiinnostusta vain soitonoppaiden ja nuottien osalta, mutta aineisto esiteltiin kokonaisuutena siitä huolimatta, sillä musiikin kuuntelu on keskeinen osa nuorten arkea. Esimerkiksi CD:t ovat hyvä vaihtoehto maksullisille suoratoistopalveluille, joihin kaikilla nuorilla ei välttämättä ole varaa.

Aineistopakettien sisältövaihtoehtojen esittelemisen lisäksi haluttiin korostaa myös aineistopakettien tilaamisen helppoutta, sillä aineistopaketti toimitetaan noudettavaksi tilaajan valitsemaan toimipisteeseen ja valinnat voi ulkoistaa kirjastolle: oli tarve tai teema mikä tahansa, kirjasto tekee työn tilaajan puolesta. Törnävänpuistoa muistutettiin myös siitä, että aineistopaketit ovat hyödynnettävissä niin yhteisökokouksissa, puistoilloista kuin omaohjaaja -hetkissäkin. Aineistopaketti voi sisältää myös luettavaa nuorille itselleen.

Aineistopakettien jälkeen esiteltiin vaihtoehtoja erilaisille lukijoille. Tässä yhteydessä tuotiin esiin esimerkiksi selkokirjat, sarjakuvaromaanit, kuvakirjat, vieraskielinen kirjallisuus ja saavutettavuuskirjasto Celian palvelut. Kohdan tarkoitus oli muistuttaa siitä, kuinka lukijaksi kasvamiseen on olemassa monia eri tapoja ja että kirjastolla on rooli mahdollistajan ja resurssien lähteen lisäksi myös niiden käytön asiantuntijana.

E-aineistot nostettiin esiin muista aineistoista erillisinä. Kiinnostusta taustahaastattelussa ja tutustumiskierroksella herättivät erityisesti Rockway -musiikin verkkokurssit, elokuvien suoratoistopalvelu Cineast sekä Mot-sanakirjat, joten ne mainittiin ensimmäisinä esimerkeinä. Naxoksen musiikkikirjastopalvelut puolestaan esiteltiin kulttuurikasvatuksen näkökulmasta. E-kirjasto ei ole vahvan tunnistautumisen ja huoltajan vahvan roolin takia helppo konsepti lastensuojelulaitoksen kontekstissa, mutta sitä korvaavana mahdollisuutena tuotiin esiin kirjaston omasta e-aineistovalikoimasta löytyvä Naxos Spoken Word -äänikirjapalvelu. Naxos Spoken Word sisältää vieraskielisiä äänikirjoja, mutta taustahaastattelussa kävi ilmi, että englanti on tärkeä osa nuorten kielimaailmaa myös Törnävänpuistossa.

Mahdollisuus näyttelytilojen käyttöön sai palvelutarjottimella oman otsikkonsa. Esimerkiksi Törnävänpuiston oman taidenäyttelyn järjestäminen tukisi sekä kulttuurikasvatusta ja yhteisöllisyyttä että toisi esiin erilaisten taustojen moninaisuutta. Oman osaamisen, luovuuden ja itselle tärkeiden asioiden esiin tuominen on myös oman minäkuvan, minäpystyvyyden ja itsetunnon kannalta merkityksellistä. Yhteistyösuunnitelmassa haluttiinkin muistuttaa myös siitä, että näyttelyn voi koota myös yksilönä yhteisön sijaan.

Hakeutuvat kirjastopalvelut ovat palveluita, joita kirjasto tuo asiakkaan luo. Yhteistyösuunnitelmassa esimerkkeiksi valittiin sellaisia palveluita, jotka Outi Kytöniemi arvioi kirjaston

resurssien puolesta mahdolliseksi toteuttaa. Hakeutuvien kirjastopalvelujen vahvaa riippuvaisuutta resursseista korostettiin myös vielä erikseen.

Nuortentila Kupla on vain nuorille varattu tila, jossa on aina paikalla vähintään yksi kirjaston aikuinen. Kupla tukee tavoitetta myönteisestä suhtautumisesta korostamalla kirjaston luonnetta yhteisöllisyyden ja osallisuuden tilana, jossa voi tehdä monenlaisia asioita tai vain viihtyä. Kuplan yhteyteen avattava, aistiärsykeitä tasaava aistihuone puolestaan lisää esteettömyyttä tukien esimerkiksi neuropsykiatristen nuorten mahdollisuuksia viettää aikaa osana yhteisöä. Myös Törnävänpuistossa on nuoria, joilla on neuropsykiatrisia haasteita.

Törnävänpuiston nuorista toisella asteella opiskelevista osa käy ammattikoulua ja osa lukiota. Tuuppari on yli 15-vuotiaille suunnattu oppimista tukeva palvelu, joka tarjoaa toisen asteen oppilaitosten opinto-ohjausta yksilöllisempää kohtaamista oman oppimisen ja sen haasteiden äärellä. Vaikka sijaishuollon piirissä olevat lapset ja nuoret eivät olekaan oppijoina yhtenäinen joukko on heillä kuitenkin keskimääräistä enemmän oppimisen haasteita (Ikonen ym. 2017, Karjalainen, 2021, Ristikari ym., 2018, s. 84). Tuuppari tarjoaa siis tärkeän lisän oppimisen tukipalvelujen valikoimaan ja yhteistyömahdollisuuksiin. Tuupparin yhteydessä mainittiin myös oppimisvälinelainaamo, johon on koottu lainattavaksi erilaisia esineitä ja materiaaleja oppimisen, keskittymisen ja toiminnanohjauksen tueksi.

Viimeinen kohta palvelutarjottimella oli tilat, laitteet ja välineet. Tiloihin oli viitattu jo aiemmin etusivun kollaasissa, mutta palvelutarjottimelle nostettiin vielä erikseen tutustumiskieroksella eniten kiinnostusta herättäneet tilat laitteineen, sekä yhteistyösuunnitelman mukanaan tuomat edut niiden käyttöön. Yhteistyötahona Törnävänpuisto voi esimerkiksi vuokrata studio -tilaa maksutta.

Yhteistyösuunnitelman loppuun koottiin keskeisimmät yhteystiedot, joista palvelupäällikön puhelinnumero ja sähköposti olivat yhteystietoina ylimpänä. Yhteystieto -osion otsikko muotoiltiin kehoittavaksi ja sillä haluttiin rohkaista Törnävänpuistoa yhteydenottoihin.

Valmis yhteistyösuunnitelma on lisätty opinnäytetyön liitteeksi numero 2.

7.3 Sosiaalisten esteiden poistaminen

Yhteistyötahosta riippuen yhteistyö voi vaatia myös erilaisten sosiaalisten esteiden huomioimista ja poistamista mahdollisuuksien mukaan. Törnävänpuiston lastensuojelulaitoksen kohdalla kaupunginkirjasto nosti esiin muokkaustarpeet käytösääntöihin tilanteessa, jossa sijoitetun nuoren kirjastokortti on käyttökiellossa huoltajan toiminnan takia. Mukautuksesta haluttiin kuitenkin koko Eepos -alueen kattava käytäntö, joten toteutuessaan se tullaan huomioimaan yhteistyössä myöhemmin (Kytöniemi, henkilökohtainen tiedonanto, 20.1.2026). Mahdollinen ratkaisu voisi Kytöniemen mukaan olla esimerkiksi lastensuojeluyksikössä asuvalle nuorelle tehtävä määräaikainen rinnakkaiskortti, jonka huoltajatietoihin kirjattaisiin lastensuojeluyksikkö. Tällöin vältettäisiin esimerkiksi tilanne, jossa huoltajalle menisi lasku lainoista, jotka ovat mahdollisesti hukkuneet nuoren sijoituksen aikana.

Tarve sosiaalisten esteiden poistamiseen nousi esiin myös Alasen (2014, s.57) kirjaston ja perhetyön yhteistyömahdollisuuksia kartoittavassa opinnäytetyössä. Yksi haastatelluista perhetyöntekijöistä totesi kohtaavansa usein lainauskiellossa olevia perheitä ja vanhempia, joiden lainauskieltoon johtaneet syyt saattoivat olla esimerkiksi vähävaraisuudessa tai voimavarojen riittämättömyydessä. Perhetyöntekijä toivoi keinoja tarjota tällaisille perheille uusia mahdollisuuksia, jotta lainauskiellon nostamaa kynnystä kirjaston käyttöön saataisiin madallettua. Hän kuitenkin painotti, että samalla asiakkaita tulee ohjata vastuullisuuteen ja kirjaston palveluiden asianmukaiseen käyttöön.

Perhetyöntekijät ehdottivat yhdeksi ratkaisuksi tilanteeseen toimeentulotuen kautta saatavaa maksusitoumusta. Tämä voisi hyvin olla yksi Eepos-tasoinen kirjastojen ja hyvinvointialueen yhteistyön kohteista, sillä hyvinvointialueen vastuulle kuuluvia täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea myönnettäessä käytetään harkintaa ja huomioidaan henkilön tai perheen tarpeet (Laki toimeentulotuesta 1412/1997) samoin kuin hyvinvointialueet myös päättävät ehkäisevän toimeentulotuen perusteista.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella perusteet on kirjattu täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen soveltamisohjeeseen (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, i.a.e.). Jos kirjastopalveluiden käytön turvaaminen nähtäisiin lain kuvaamana erityisenä tilanteena tai olosuhteena, toteuttaisi se kansallisen lukutaitostrategian tavoitteita ja sanoittaisi soveltamisohjeeseen kirjattuna kirjaston roolia ja merkitystä.

Toinen perhehoitajien ehdotus ratkaisuksi oli päivä tai viikko, jolloin sakot voisi kuitata eurolla. Seinäjoen kaupunginkirjastossa vastaava työkalu on Kaikukortti, sillä kirjasto on yksi Seinäjoen Kaikukorttikohteista (Seinäjoen kaupunki, i.a.c.). Kortilla voi yhden kerran maksutta uusia kadonneen kirjastokortin, palauttaa lainausoikeuden tai nollata velkasaldon. Kaiku-kortit on tarkoitettu yli 16-vuotiaille, haastavassa rahatilanteessa oleville sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakkaille.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa Seinäjoen kaupunginkirjaston toimeksiannosta yhteistyösuunnitelma kirjaston ja Törnävänpuiston lastensuojelulaitoksen yhteistyön pohjaksi. Suunnitelma tuli rakentaa niin, että se olisi helposti mallinnettavissa myös muihin Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen lastensuojelulaitoksiin. Yhteistyösuunnitelman rinnalle halusin luoda lisäksi yksinkertaisen prosessimallin, jota kirjasto voisi hyödyntää tulevia yhteistyösuunnitelmia laatiessaan, niin lastensuojelulaitosten, kuin muidenkin sosiaalipalveluita tuottavien palveluyksiköiden kanssa.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa pyrin nostamaan hyvinvointialueen toimintaympäristöstä esiin piirteitä, jotka lisäävät asiakasymmärrystä ja auttavat kirjastoa yhteistyömahdollisuuksien kartoittamisessa. Kokoamani tieto oli kuitenkin hyvin ylätasoista ja kartoituksen heikkoutena voikin pitää sen pintapuolisuutta. Toimintaympäristön perusteellisempi kartoitus olisikin hyvä aihe opinnäytetyölle. Kiinnostavaa olisi myös ideoida erilaisia tapoja markkinoida kirjaston aineistoja yhteistyötahoille: aineistoja voisi tuoda esille esimerkiksi verkkokirjastossa tai uutiskirjeessä vuosikellon tapaan, jotta yksiköiden olisi mahdollisimman vaivatonta sulauttaa lukemista, kuuntelemista, kertomista ja kirjoittamista päiviinsä monipuolisesti. Lukemisessa ja oppimisessa erityistä tukea tarvitseville voisi lisäksi koota erilaisia kohdennettuja aineistopaketteja, esimerkiksi vaikeuden, ikävaiheen ja lähtötason perusteella, jotta lapsen oppimista ja lukutaitoa olisi helppo tukea. Myös tunnetaitoja ja erilaisten elämänvaiheita käsittelevää aineistoa voisi koota listoiksi verkkokirjastoon.

Törnävänpuiston lastensuojelulaitos suhtautui positiivisesti ajatukseen yhteistyösuunnitelmasta, mutta arjen kiireiden takia heillä oli antaa vain vähän aikaa asiaan perehtymiselle ja itse prosessille. Tämä tulee todennäköisesti olemaan myös laajemmin haaste yhteistyössä Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen kanssa, sillä uutena ja niin palveluiltaan kuin toiminta-alueeltaan laajana organisaationa se elää murrosvaihetta vielä pitkään. Samoin se kipuilee muiden julkisten toimijoiden tapaan henkilöstöresurssien riittävyyden kanssa.

Hyvinvointialueen laajuutta voi kuitenkin ajatella myös etuna, sillä se mahdollistaa koko Eepos-alueen kattavan yhteistyön ja parhaimmassa tapauksessa tuottaa myös synergiaetua ja vaikuttavuutta, sillä yhteinen hallinto esimerkiksi perhepalveluissa tai vammaisten

ja työikäisten palveluissa voi helpottaa yhteistyön vakiintumista ja syventämistä organisaatiotasolla yksittäisten yksiköiden sijaan. Hyvinvointialueen lisäksi kaupunginkirjaston kannattaa kuitenkin verkostoitua myös yksityisten sosiaalipalveluiden tuottajien ja kolmannen sektorin kanssa, sillä huolimatta hyvinvointialueen panostuksista omaan palvelutuotantoon, tullaan myös muilla sektoreilla tuottamaan edelleen monipuolisesti sosiaalipalveluja,

Tärkein tekemäni havainto liittyi kuitenkin siihen, kuinka merkityksellistä on onnistua kirjaston roolin sanoittamisessa ja yhteistyön tärkeyden perustelemisessa. Onnistuminen tässä määrittää, tuleeko kirjasto huomatuksi merkittävänä yhteistyökumppanina, saako se raivatua itselleen tilaa hyvinvointialueen työntekijöiden ruuhkaisista kalentereista ja muisteistaanko sen viesti niissä pöydissä, jossa linjauksista, strategioista ja toimintamalleista päätetään. Samoin olennaista on se, tunnistaako hyvinvointialue itse itsensä lukutaitotoimijana kansallisesta lukutaitostrategiasta.

Tein opinnäytetyön opintosuunnitelman määrittelemästä aikataulusta poiketen, minkä takia valmistelin opinnäytetyöni tavallaan kaikesta irrallaan, niin muista opiskelijoista, kuin opinnäytetyötä tukevista rakenteistakin. Tämä oli kuitenkin oma valintani ja olen valtavan kiitollinen, että se joustoin ja erilaisin järjestelyin mahdollistettiin. Sain myös kaiken pyytämäni tuen opinnäytetyöni ohjaajalta, opinnäytetyön kurssikokonaisuudesta vastaavalta opettajalta ja toimeksiantajaltani. Prosessi kesti reilut puoli vuotta ja oli yhtä aikaa sekä antoisa että raskas. Tukenani oli kuitenkin työtaustani sosiaalipalveluiden hallinnossa.

Materiaalia ja erilaisia tulokulmia valitsemaani aiheeseen tuntui olevan valtavasti, mikä teki rajaamisesta vaikeaa. Teoriaosuuden olisikin voinut koostaa useammalla eri tavalla ja korostuksella. Tästä huolimatta ajattelen, että saatu lopputulos eli yhteistyösuunnitelma prosesseineen olisi muotoutunut aika samanlaiseksi, vaikka olisin tehnyt teoriaosuuden koamisessa erilaisia valintoja. Ehkä tästä voikin tehdä johtopäätöksen, että kirjastoyhteistyö on perusteltavissa monin tavoin ja että kirjaston vaikuttavuus toimijana kattaa laajasti sekä yhteiskunnan eri osa-alueita, että yksilön elämänpiiriä.

LÄHTEET

- Ahonen, T., Aro, M., Aro, T., Lerkkanen, M., Siiskonen, T., Meronen, A., & Bast, T. (2019). *Oppimisen vaikeudet*. Niilo Mäki Instituutti.
- Alanen, J. (2014). Voimaannuttava lastenkirja: Kirjastosta työkaluja perhetyöhön. [AMK-opinnäytetyö, Seinäjoen ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014120518615>
- Eloranta, A-K. (2019). *Seurantatutkimus lapsuudessa todetuista oppimisvaikeuksista: Polut koulutukseen, työllistymiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin*. Kansaneläkelaitos (Kela). https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2020/04/Eloranta-1_20.pdf
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. (i.a.-a). *Lastensuojelu*. <https://www.hyvaep.fi/palvelu/lastensuojelu/>
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. (i.a.-b). *Lastensuojelun laitospalvelut*. <https://www.hyvaep.fi/palvelu/lastensuojelun-laitospalvelut/>
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. (i.a.-c). *Hyvinvointialue*. <https://www.hyvaep.fi/hyvinvointialue/>
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. (i.a.-d.). *Sijoittamissuunnitelmat, asuinyksiköt Tyyni ja Aava*. Saatu sähköpostitse 31.12.2025.
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. (i.a.-e.). *Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen soveltamisohjeet 1.1.2025 alkaen*. https://www.hyvaep.fi/uploads/2025/01/taydentavan_ja_ehkaisevan_toimeentulotuen_soveltamisohjeet_2025.pdf
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. (2025a). Aluehallitus, kokous 10.3.2025. *Uudistus-, tuottavuus- ja vaikuttavuusohjelma UTV2 –ohjelma vuosille 2025–2028*. https://www.hyvaep.fi/uploads/2025/05/uudistus_tuottavuus_vaikuttavuusohjelma_utv2_kevat2025hyvaep.pdf
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. (7.10.2025b). *Hyvinvointialue neuvottelee sidosryhmien kanssa hyvinvoinnista ja terveyden edistämisestä 9.10.2025* [tiedote]. <https://www.hyvaep.fi/tiedote/hyvinvointialue-neuvottelee-sidosryhmien-kanssa-hyvinvoinnista-ja-terveyden-edistamisesta-9-10-2025/>
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. (Päivitetty 9.10.2025c). *Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen organisaatio- ja johtamisrakenne*. https://www.hyvaep.fi/uploads/2025/10/hyvaep-organisaatio-ja-johtamisrakenne_091025.pdf

- Heikkilä, R., 4.10.2025. Kaikkiaan kymmeniä uusia työpaikkoja hyvinvointialueelle. *Iikka-Pohjalainen*. 6 (232).
- Heikkilä-Halttunen, P. (2025). *Lue lapselle kuvaa ja tarinaa: Kuvakirja lapsen ja aikuisen arjessa*. Etana Editions.
- Heikkilä-Halttunen, P. (2015). *Lue lapselle: Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen*. Atena.
- Heikkilä, R. (2018). *Lukivaikeuksien tunnistaminen ja arviointi*. [podcastin tekstivastine]. LUKILOKI -hanke 2018–2022. Opetushallitus.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Tekstivastine_Lukivaikeuksien_tunnistaminen_ja_arviointi-podcast.pdf
- Hyttinen, R., & Tanskanen, I. (2018). Kirjasto osallisuuden ja yhteistyösuhteiden solmukohtana. *Informaatiotutkimus*, 37(2). <https://doi.org/10.23978/inf.71159>
- Hyyppä, M.T. (2018). Ei enää mutua vaan tutkittua tietoa: Mitä enemmän lukee kirjoja, sitä kauemmin elää – kirjastokorttikin lisää ikää. *Parnasso*, (3).
<https://suomenkuvalehti.fi/tiede-ja-teknologia/kirjastokortti-pidentaa-ikaa/?shared=1028471-e6f8616f-1>
- Hiltunen, J., Ahonen, A., Heinonen, N., Kauppinen, H., Kotila, J., Lehtola, P., Leino, K., Lintuvuori, M., Nissinen, K., Puhakka, E., Sirén, M., Vainikainen, M., & Vettenranta, J. (2023). *PISA 2022 ensituloksia*. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 49, Koulutus). Opetus- ja kulttuuriministeriö.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165295/OKM_2023_49.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Ikonen, R., Hietämäki, J., Laakso, R., Heino, T., Seppänen, J. & Halme, N. (2017): *Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskyselyn tuloksia*. (Tutkimuksesta tiiviisti, 021). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-903-3>
- Kallinen, T. & Kinnunen, T. (2021). Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Karjalainen, P. (2021). Vanhemmuutta tukevasta -ryhmätoiminnasta hyviä tuloksia lastensuojelun perheissä. *Kasvun tuki -aikakauslehti*, 1(1).
<https://journal.fi/kasvuntuki/article/view/126979>
- Kauppi, N. & Viitamäki E., (vastaavat ohjaajat, Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue). (3.12.2025). Törnävänpuiston lastensuojelulaitoksen arki, lukemisen kulttuuri sekä lasten ja nuorten mielenkiinnon kohteet [asiantuntijahaastattelu].
- Laki toimeentulotuesta 1412/1997 <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1997/1412>

- Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2016/1492>
- Lamminen, A., & Mäkinen, E. (2021). Mitä perhelukeminen on ja miksi sitä kannattaa tukea. [podcastin tekstivastine]. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Podcastin1_tekstivastine_Mit%C3%A4_perhelukeminen_on_ja_miksi_sit%C3%A4_kannattaa_tukea.pdf
- Leino, K., Nissinen, K., Puhakka, E., & Rautopuro, J. (2017). *Lukutaito luodaan yhdessä : Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2016)*. Koulutuksen tutkimuslaitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7292-9>
- Luukka, M.-R. (2019). Tekstien lukijasta ja kirjoittajasta monilukutaituriksi. Teoksessa M. Harmanen & M. Hartikainen (toim.), *Monilukutaitoa oppimassa. Oppaat ja käsikirjat 2019: 2.* (s. 33–39). Opetushallitus.
- Nurmi, J.-E. (2013). Motivaation merkitys oppimisessa. *Kasvatus*, 44(5), (548–554).
- Opetushallitus. (i.a.). *Kansallinen lukutaitostrategia 2030*. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kansallinen-lukutaitostrategia-2030>
- Opetushallitus. (14.12.2022a). *Lukivaikeuksien varhaiset riskitekijät ja kehityspolut*. [video] Opetushallitus. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Nv1VhKO0Qxl>
- Opetushallitus. (14.12.2022b). *Lukivaikeudet*. [video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=hdjoVIJN7hA&t=27s>
- Opetushallitus.(2025). *Luku- ja kirjoitustaitojen kehityksen vaiheet*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/luku-ja-kirjoitustaitojen-kehityksen-vaiheet>
- Pajaniemi, J. (palveluyksikköjohtaja, Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue). (9.12.2025). Sijaishuollon piirissä olevat lapset ja nuoret Etelä-Pohjanmaalla. [asiantuntijahaastattelu].
- Pekkarinen, E. (2018). Lastensuojelun tarve kytkeytyy kielteisiin oppimiskokemuksiin. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Myllyniemi (toim.), *Opin polut ja pientareet - Nuorisobarometri 2017*. Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf
- Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A., & Gissler, M. (2018). *Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksan vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä*. (Raportti 7/2018). Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-152-2>

Seinäjoen kaupunginkirjasto. (7.12.2022). Valtionavustushakemus kirjastoille: *Monilukutaitoa marginaaleihin*. (Asia nro LSSAVI/21286/2022).

Seinäjoen kaupunginkirjasto. (i.a.-a). *Eepos-kirjastojen asiakaslähtöinen kehittäminen*. Saatu sähköpostitse 5.9.2025.

Seinäjoen kaupunginkirjasto. (i.a.-b). *Seinäjoen kaupunginkirjaston ja varhaiskasvatuksen yhteistyösuunnitelma*. https://www.seinajoki.fi/kirjasto/wp-content/uploads/sites/10/2022/02/Varhaiskasvatuksen_yhteistyosuunnitelma_saavutettava.pdf

Seinäjoen kaupunginkirjaston lasten ja nuorten lukutaitoa ja lukemista edistävien kirjastopalvelujen valtakunnallinen erityistehtävä (SjkErte). (i.a.). Yhteistyömallit. <https://www.sjkerte.fi/yhteistyomallit>

Seinäjoen kaupunki. (i.a.-a). Seinäjoki-tietoa. <https://www.seinajoki.fi/hallinto/seinajoki-tietoa/>

Seinäjoen kaupunki. (i.a.-b). Seinäjoki kaupunginkirjaston graafisen ilmeen ohjeistus. Haettu 24.10.2024. Kaupungin intranet.

Seinäjoen kaupunki. (i.a.-c.). Kaikukortti Seinäjoella 2025 -esite. https://www.seinajoki.fi/wp-content/uploads/2024/07/kaikukortti-esite-seinajoki-2024_paivitetty.pdf

Sitra. (i.a.). *Yhteisöllisyys: Pitää yhteiskunnat koossa*. <https://www.sitra.fi/aiheet/yhteisollisyys/>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2.10.2025). *Hyvinvointialueet vastaavat sote-palvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä*. <https://stm.fi/hyvinvointialueet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (5.12.2023). *Lastensuojelun käsikirja: Avohuollon sijoitus*. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/sijoitus-avohuollon-tukitoimena>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (8.2.2024). *Hyvinvointi- ja terveyserot*. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointi-ja-terveyserot>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 23.4.2024a). *Lastensuojelun käsikirja: Huostaanotto*. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (16.5.2024b). *Lastensuojelun käsikirja: Perhekuntoutus*. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun->

[kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus](#)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (11.6.2024c). *Lastensuojelun käsikirja: Jälkihuolto*. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (27.11.2024). *Osallisuuden edistäminen: Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet*. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

Tulevaisuuden sote-keskus -hanke. (i.a.). *Laatua Lakeuksien lapsille ja nuorille: Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025*. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. https://www.hyvaep.fi/uploads/2023/01/laatua-lakeuksien-lapsille-ja-nuorille_hyvinvointisuunnitelma22-25_optimized.pdf

Tuulaniemi, J. (2011). *Palvelumuotoilu*. Talentum.

Unicef. (i.a.). *Lapsen oikeuksien sopimus*. <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>

LIITTEET

Liite 1. Taustahaastattelun kyselylomake

Liite 2. Yhteistyösuunnitelma

Liite 1. Taustahaastattelun kyselylomake

<p>Kertoisitko yksiköstänne? (asiakasmäärä, ikäjakauma, henkilökunnan määrä, muita yleisiä tietoja)</p>	
<p>Käytättekö kaupunginkirjaston palveluita yksikkönä?</p>	
<p>Kyllä</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mikä kaupunginkirjaston toimipisteistä on lähikirjastonne? Ovatko muut toimipisteet tuttuja? 2. Onko kirjasto helposti saavutettavissa? 3. Mitä kirjaston palveluja, aineistoja ja tiloja olette käyttäneet? 4. Palaute käytetyistä palveluista <ul style="list-style-type: none"> • mikä hyvää? • mikä huonoa? • miten kehittäisitte käyttämiänne palveluja, aineistoja, tiloja? • minkä palvelun, aineiston, tilan haluaisitte löytää kirjastosta? 	<p>Ei</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kertoisitko miksi? 2. Miten kirjasto voisi kehittää toimintaansa, palvelujaan, aineistojaan, tilojaan, jotta kirjaston palvelut olisivat houkuttelevampia?
<p>Käyttävätkö lapsenne ja nuorene itsenäisesti kirjastoa?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kuvailisitko miten? (mitä palveluja, aineistoja, tiloja kuinka usein) 2. Miten kirjasto voisi mielestäsi kehittää toimintaansa, palvelujaan, aineistojaan, tilojaan, jotta käyttö olisi aktiivisempaa/vielä aktiivisempaa? 	

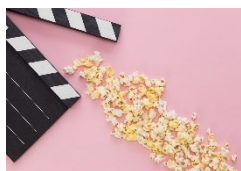
Onko yksikössä kirjahylly/kirjanurkka/kirjoja esillä? (kirjavaranto)	
<p>Kyllä</p> <p>1. Kuvailisitko kirjakokoelmaa, sen käyttöä ja lukemiseen mahdollisesti liitettyä tekemistä</p>	<p>Ei</p> <p>1. Pohtisitko miksi?</p>
Tilataanko yksikköönne lehtiä?	
<p>Kyllä</p> <p>2. Mitä lehtiä?</p> <p>3. Millä perusteella tilattavat lehdet on valittu?</p> <p>4. Lukevatko lapset ja nuoret tilattuja lehtiä vai jäävätkö ne avaamatta?</p>	<p>Ei</p> <p>1. Pohtisitko miksi?</p>
Miten yksikköönne lapset ja nuoret (yleisesti) suhtautuvat kirjastoon, kirjallisuuteen ja lukemiseen (+äänikirjoihin)?	
Missä roolissa musiikki on yksikköönne lasten ja nuorten arjessa? Missä muodossa sitä käytetään (spotify, vinyylit, cd-levyt) ja tuottavatko lapset ja nuoret sitä itse (soittimet)?	
Käyvätkö yksikköönne 5.-9- luokkalaiset pääkirjaston nuortentila Kuplassa?	
Minkälaisia harrastuksia ja mielenkiinnonkohteita yksikköönne lapsilla ja nuorilla (yleisesti) on?	
Missä ikäryhmässä yksikössä on eniten lapsia/nuoria?	
Onko yksikössä toisen asteen opiskelijoita?	
Kuvailisitko yksikköönne tavallista päivää? (päiväjärjestystä)	

Minkälaisia asioita teette yhdessä?

1. Yksikössä
2. Yksikön ulkopuolella

Liite 2. Yhteistyösuunnitelma

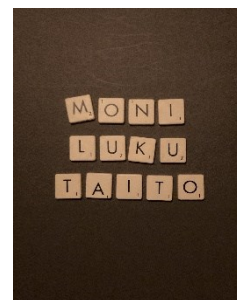
Seinäjoen kaupunginkirjaston ja Tör- nävänpuiston lastensuojelulaitoksen yhteistyösuunnitelma

Nuorten tila Kupla | Aistihuone |
Teatteritila Studio | Apila-Verstas
| Työtilat | Pommari | Oppimisen
olohuone Tuuppari | Nuoret ja
musiikki | Uutishuone | Oppimis-
välinelainaamo | Lukuportaikko |
Näyttelytilat | Hiljaiset lukusalit |
Uutishuone | **Turvallinen tila**

Laki yleisistä kirjastoista

§ 2 | Yhdenvertaisuus
Sivistys | Kulttuuri | Tieto
Demokratia | Aktiivinen
kansalaisuus | Elinikäinen
oppiminen | Sananvapaus
| Lukemisen kulttuuri ja
Monipuolinen lukutaito |

Kirjasto on kaikille avoin, maksuton ja saavutettava tila, jonka tavoitteena on edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen, kulttuuriin ja elinikäiseen oppimiseen.

Yhteistyösuunnitelma ei sido tai velvoita, vaan sen tarkoitus on luoda pohja Seinäjoen kaupunginkirjaston ja Törnävänpuiston lastensuojelulaitoksen pitkäjänteiselle yhteistyölle, asettaa sille tavoitteita ja kuvata keinoja niiden saavuttamiseksi.

Törnävänpuiston lastensuojelulaitos on osa perheiden, lasten ja nuorten asiakasryhmää, jonka palvelutarpeisiin Seinäjoen kaupunginkirjasto haluaa vastata mahdollisimman kattavasti ja asiakaslähtöisesti asiakasyhteisöjen erityispiirteet huomioiden.

Yhteistyötä ohjaavat kirjastolaki ja kansallinen lukutaitostrategia. Lukutaitostrategiassa lukutaitotoimijuus nähdään paikallisena ja kansallisena yhteisövoimana, jossa lukutaidon merkitys tunnustetaan laajasti yhteiskunnan eri osa-alueilla. Lisäksi yhteistyötä ohjaavat henkilötietolaki sekä Törnävänpuiston asuinyksiköiden sijoittamissuunnitelmat.

Yhteyshenkilöt ja tiedottaminen

Kirjasto tiedottaa ajankohtaisista asioista verkkosivuillaan ja uutiskirjeessä. Kirjaston yhteyshenkilönä toimii lasten- ja nuorten palveluiden palvelupäällikkö. Törnävänpuiston yhteyshenkilöinä toimivat asuinyksikköjen, Aava, Usvan ja Tyynin vastaavat ohjaajat. Törnävänpuiston lähikirjastot ovat Kyrkkärin kirjasto ja pääkirjasto.

Yhteistyösuunnitelman toteutumisen arviointi

Yhteistyösuunnitelman toteutumista seurataan mm. keräämällä palautetta ja kehitysideoita vuosittain. Sekä uusia toimintamalleja että laadullisia ja määrällisiä mittareita arvioinnin tueksi kehitetään kokemusten perusteella.

Yhteiset tavoitteet

Monilukutaito-osaamisen vahvistaminen

Monilukutaito tarkoittaa taitoa tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä erilaisissa ympäristöissä, muodoissa ja tuotettuna erilaisilla välineillä. Monilukutaito kattaa käsitteenä myös kaikki muut lukutaidot, kuten medialukutaidon ja visuaalisen lukutaidon. Monilukutaitoa tarvitaan niin koulussa, harrastuksissa kuin työelämässäkin, sillä esimerkiksi postaus sosiaaliseen mediaan, työhakemuksen laatiminen tai podcastien kuunteleminen vaativat kaikki tekstitaitojen hallintaa.

Myönteinen suhtautuminen kirjastoon ja lukemaan innostaminen

Kirjastossa ei voi epäonnistua lukijana vaan lapsi ja nuori voi toimia vapaasti omista lähtökohdistaan ja mielenkiinnonkohteistaan käsin. Lukeminen avaa uusia maailmoja, kehittää tunnetaitoja ja laajentaa sanavarastoa. Myönteinen suhtautuminen kirjastoon on päämääränä kuitenkin ensimmäinen ja sen kehittymiselle on oltava valmis antamaan aikaa. Työn tulos voi näkyä vasta seuraavassa sukupolvessa.

Kirjaston palveluiden tuleminen tutuksi

Kun kirjaston palvelut, aineistot ja tilat ovat tuttuja, on Törnävänpuiston ammattilaisten helppo havaita tilaisuuksia ja mahdollisuuksia hyödyntää niitä omassa arjessaan.

Yhteistyön vakiinnuttaminen ja syventäminen

Yhteistyösuunnitelma tuo yhteistyöhön pitkäjänteisyyttä, jolloin on mahdollista testata ja kehittää erilaisia toimintamalleja ja vakiinnuttaa niistä toimivimmat käytäntöön. Vaikiintunut yhteistyö tekee myös vaivattomaksi kirjaston ammattilaisten asiantuntemuksen hyödyntämisen ja kirjaston tarjoamien mahdollisuuksien huomioimisen suoraan toimintasuunnitelmassa/vuosikellossa. Esimerkiksi monilukutaito-osaamisen vahvistaminen voidaan lomittaa monin tavoin eri toimintoihin.

Kirjasto Törnävänpuiston kasvatustyön tukena

Sosiaalisten suhteiden ylläpidon tukeminen

Kirjasto on tila, jossa pääsee osalliseksi ja osaksi yhteisöä vain astumalla sisään. Yhdessä olemista ja toimimista voi siis harjoitella matalalla kynnyksellä samoin kuin osallisuutta voi säädellä itse. Nuorten tila Kupla tarjoaa lisäksi turvallisen tilan viettää aikaa yhdessä kavereiden kanssa ja tutustua myös uusiin ihmisiin. Kaveritaitoihin saa Kuplan aikuiselta tukea ja aistihuone tarjoaa tarvittaessa tilan hengähtää.

Elämönhallinnan ja tunnetaitojen vahvistaminen ja tuki mielekkään tekemisen ja uusien harrastusten löytämisessä

Kirjaston monipuoliset aineistot tarjoavat paljon mahdollisuuksia tunnetaitojen tukemiseksi ja elämönhallinnan vahvistamiseksi. Esimerkiksi tunnesäätelyä ja haastavien elämäntilanteiden kohtaamista käsittelevää aineistoa löytyy niin musiikkina, kuvina ja audiovisuaalisessa muodossa, kuin kauno -ja tietokirjallisina teksteinäkin. Harrastamista puolestaan tukevat aineistojen lisäksi myös kirjaston tilat, laitteet ja välineet.

Itsetunnon vahvistaminen ja positiivisen minäkuvan rakentaminen

Kirjastolta puuttuu arvioiva elementti. Sen sijaan kirjasto on mahdollistaja, jonka tehtävä on tukea asiakasta omien tavoitteidensa saavuttamisessa. Minäkuvaansa ja itsetuntoaan saa siis rakentaa rauhassa, polveillen ja itse omat askelmansa sovittaen. Kirjastossa ei voi epäonnistua. Omia vahvuuksien tunnistamista tukee myös oppimista tukeva Tuuppari-palvelu.

Kulttuurikasvatus

Kirjasto tarjoaa mahdollisuuksia kulttuurikasvatukseen sekä kulttuurin kokijana että sen tuottajana.

Palvelutarjotin

Palvelutarjottimelle on koottu esimerkkejä erilaisista palveluista ja yhteistyön tavoista. Törnävänpuiston käytössä ovat kuitenkin kaikki Seinäjoen kaupunginkirjaston tarjoamat palvelut, ja yhteistyöllä on tilaa elää palveluiden ja asiakkaan palvelutarpeiden muuttuessa. Yhteistyötä tehdään ja kehitetään toimijoiden resurssit huomioiden. Törnävänpuiston toiveita ja ideoita yhteistyölle otetaan ilolla vastaan. Ideoiden ei odoteta olevan valmiita toteutettaviksi, vaan niitä voidaan kehittää yhdessä eteenpäin.

Kirjastokortti

Kirjastokortti on maksuton, kaikille tarkoitettu ja avaa pääsyn kaikkiin kirjaston aineistoihin.

Yhteisökortti

Yhteisökortti on Törnävänpuiston yhteinen kirjastokortti, jolle nimetään yksiköstä vastuuhenkilö. Yhteisökortti toimii samoin kuin tavallinen kirjastokortti. Sillä voi varata ja lainata aineistoa sekä kirjautua verkkokirjastoon ja e-aineiston palveluihin.

Esinelainat ja kausikortit

Kirjaston kokoelmat sisältävät myös lainattavia esineitä. Koripallon, frisbeegolfsetin ja muiden liikuntavälineiden lisäksi voi lainata esimerkiksi roskapihettä tai ukulelen. Lainattavalla kausikortilla nuorella on mahdollisuus käydä erilaisissa kulttuuri- ja urheilutapahtumissa, kuten paikallisen urheiluseuran pelissä, kaupunginteatterin näytöksessä tai keikalla Rytmikorjaamolla. Kausikorttien valikoima voi vaihdella vuosittain. Kausikorttia ei voi lainata yhteisökortilla.

Aineistopakettit

Aineistopaketti voi sisältää esimerkiksi kirjoja, konsolipelejä, musiikkiaineistoa ja esinelainoja. Aineistopaketti kootaan Törnävänpuiston toiveiden mukaan ja sen noutopaikaksi voi valita myös Kyrkkärin kirjaston. Aineistopakettiin voidaan kerätä aineistoa

niin yhteisökokouksia, puistoiltoja kuin omaohjaaja -hetkiä varten. Aineistopakettiin voi toivoa lukemista myös nuorille itselleen. Tarkkoja toiveita sisällöstä ei tarvita, vaan esimerkiksi teema ja käyttötarkoitus tai mielenkiinnon kohteet, huomioitavat erityistarpeet ja ikä riittävät hyvin.

Vaihtoehtoja erilaisille lukijoille

Jos kirjan lukeminen tuntuu vieraalta tai nuorella on esimerkiksi lukihäiriö, on selkomukautettu kirja hyvä vaihtoehto. Myös visuaalisuutta tekstin rinnalle tuovat sarjakuvaromaanit sekä nuorille ja nuorille aikuisille sopivat kuvakirjat voivat madaltaa kynnystä lukuharrastuksen aloittamiseen.

Vieraskielisen lapselle ja nuorelle on tärkeää tarjota mahdollisuus lukea omalla äidinkielellä. Tämä tukee myös uuden kielen oppimista. Kirjastosta löytyy mm. ukrainankielistä kirjallisuutta ja kokoelmaa voidaan tarpeen mukaan täydentää Monikielisen kirjaston siirtokokoelmilla.

Myös saavutettavuuskirjasto Celian aineistot, kuten kattava äänikirjavalikoima ovat asiakkaidemme käytettävissä. Celian asiakkuuteen riittää oma kokemus lukemisen esteistä. Myös yhteisöt voivat olla Celian asiakkaita.

E - aineisto

Seinäjoen kaupunginkirjaston e-aineisto on käytettävissä verkkokirjastossa. E-aineiston palveluvalikoima sisältää esimerkiksi Rockway -musiikin verkkokurssit, Cineast -elokuvienv suoratoistopalvelun ja Mot-sanakirjat (sanakirjat käytettävissä vain pääkirjaston tiloissa). Kulttuurikasvatuksessa voi hyödyntää Naxoksen klassiseen ja Jazz -musiikkiin erikoistuneita musiikkikirjastopalveluita. Äänikirjat ja e-kirjat löytyvät puolestaan kirjastojen yhteisestä E-kirjastosta. E-kirjastoon rekisteröityminen vaatii vahvan tunnistautumisen, joten palvelua ei voi käyttää yhteisökortilla. Vieraskielisiä äänikirjoja löytyy kuitenkin mittava valikoima myös kirjaston oman e-aineiston Naxos Spoken Word -palvelusta.

Näyttelyt

Pääkirjastossa on varattavissa maksuttomia näyttelytiloja. Tilasta riippuen käytettävissä on vitriinejä, seinäpintoja ja sermejä. Näyttelyiden tulee olla kirjaston toiminta-ajatuksen mukaisia ja tarjota tietoa, virkistystä ja elämyksiä tai esimerkiksi taustoittaa yhteiskunnallisia ilmiöitä. Näyttelyitä voi järjestää sekä yhteisönä että kannustaa nuoria pitämään omia näyttelyitä.

Hakeutuvat kirjastopalvelut

Hakutuvat kirjastopalvelut ovat palveluja, jotka voidaan tuoda asiakkaan luo. Hakeutuvia palveluja voivat olla esimerkiksi puistoillan tai yhteisökokouksen alustus mediakasvatuksen teemoista, kirjavinkkaukset tai vaikka vierailu kirjastopyörällä. Kirjastopyörä on liikkuvaksi kirjastoksi muunnettu tavarapyörä. Hakeutuvia kirjastopalveluja toteutetaan resurssien puitteissa.

Nuortentila Kupla ja aistihuone

Kupla on yli 11-vuotiaille tarkoitettu oma tila, jossa voi pelaila lauta- ja konsolipelejä, lukea, kuunnella musiikkia tai ihan vain viettää aikaa. Kuplassa järjestetään myös yhdessä nuorten kanssa heidän toiveidensa mukaista tekemistä. Kuplan aikuisina toimii sekä kirjastovirkailijoita että nuoriso-ohjaajia. Aistihuoneessa nuori voi tarvittaessa rauhoittua ja säädellä aistiärsykkeiden tulvaa.

Tuuppari ja oppimisvälinelainaamo

Tuuppari on yli 15-vuotiaille suunnattu maksuton, lukineuvontaa ja opiskeluohjausta tarjoava palvelu, jossa voi tutustua erilaisiin lukemista, kirjoittamista ja keskittymistä helpottaviin apuvälineisiin ja sovelluksiin sekä pohtia omia vahvuuksia ja löytää itselle parhaiten sopivia tapoja oppia. Henkilökohtaisten tapaamisten lisäksi Tuuppari tuottaa ryhmille digilukiseuloja. Oppimisvälinelainaamosta voi lainata erilaisia esineitä ja materiaaleja oppimisen, keskittymisen ja toiminnanohjauksen tueksi. Oppimisvälineitä voi myös lainata osana aineistopakettia.

Tilat, laitteet ja välineet

Kirjasto tarjoaa maksutta tiloja, laitteita ja välineitä oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan. Apila-Verstaalta löytyy mm. grafiikkatyöpiste, 3D-tuostin, pinssikone ja lämpöprässi. Muita tiloja ovat esimerkiksi Soittohuone Pommari ja erilaiset työtilat, joista osa on varattavissa omaan käyttöön. Mukaan työtilaan voi lainata esimerkiksi podcastin tuottamiseen tarvittavat välineet. Teatteritila Studiossa voi puolestaan järjestää oman elokuvahetken. Studio on tilana maksullinen, mutta yhteistyö mahdollistaa sen käytön maksutta kirjaston aukioloaikoina.

Ollaan yhteyksissä!

Lasten- ja nuorten palveluiden palvelupäällikkö

outi.kytoniemi@seinajoki.fi

050 379 5193

Seinäjoen pääkirjasto

kirjasto@seinajoki.fi

06 416 2317

Nuorten tila Kupla

p. 044 425 5228

@kuplagram

Tuuppari

tuuppari.kirjasto@seinajoki.fi

p. 044 418 1591

Kyrkkärin kirjasto

kyrkkari.kirjasto@seinajoki.fi

050 474 4138

